

Järjestöllisen vapaaehtoistyön vetovoimaisuus

Päivi Kähkönen

Pro gradu -tutkielma

Syksy 2016

Sosiaalityö

Lapin yliopisto

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Järjestöllisen vapaaehtoistyön vetovoimaisuus

Tekijä: Päivi Kähkönen

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -työ_x_ Sivulaudaturtyö__ Licensiaatintyö__

Sivumäärä: 63

Vuosi: syksy 2016

Tiivistelmä:

Työssä tutkitaan järjestöllisen vapaaehtoistoiminnan vetovoimaisuuden muodostumista. Tutkimus kohdistuu niihin tekijöihin, jotka vaikuttavat vapaaehtoistoimintaa mukaan lähtemiseen ja toiminnassa jatkamiseen. Vuorovaikutuksessa vapaaehtoisten, järjestöjen ja yhteiskunnan toimijoiden kanssa rakentuu vapaaehtoistoiminnan vetovoimaisuus sekä ihmisten käsitys vapaaehtoistoiminnasta.

Tutkimuksessa perehdytään vapaaehtoistoiminnan vetovoimaisuuden rakentumiseen järjestöjen näkökulmasta, miten niissä pyritään rakentaa kuvaa toiminnasta ulospäin. Aineistona on järjestöjen Lapin liiton strategiatyöhön liittyvään kyselyyn antamat vastaukset sekä Noste, sosiaali- ja terveysalan julkaisu. Strategiatyötä varten annetut vastaukset edustavat lappilaisten järjestöjen ääntä. Strategiatyön tavoitteena on vaikuttaa järjestötyöhön yleisellä tasolla Lapissa. Tutkimuksessa tarkastellaan lisäksi, missä yhteydessä Nosteessa vapaaehtoistoiminnasta puhutaan. Järjestöjen äänen esille tuojana Noste vaikuttaa vetovoimaisuuteen tuottamalla helposti ymmärrettäviä artikkeleita marginaalissa elävien ihmisten näkökulmasta vahvistaen samalla mieltä kuvaa järjestöjen tekemän työn tarpeellisuudesta.

Tutkimuksessa sosiaalinen konstruktionismi teoreettisena viitekehyksenä ohjaa aineiston tulkintaa ja auttaa tarkastelemaan vapaaehtoistyön kuvan rakentumista järjestöjen puheenvuoroissa. Vapaaehtoistoiminnan vetovoimaisuuteen vaikuttaa vapaaehtoistoiminnan julkinen kuva, miten toiminnasta tiedotetaan ja millainen kuva siitä ihmisille muodostuu. Käsityksen muodostumiseen vaikuttavat järjestöissä ja yhteiskunnassa tuotettu puhe järjestöjen toiminnasta ja hyödyllisyydestä. Vetovoimaisuuteen vaikuttavia muuttujia ovat ihmisen henkilökohtaisten asioiden lisäksi ennakoimattomat suuret muutokset tai tapahtumat, sosiaalinen paine sekä järjestökohtaiset käytännöt ja vuorovaikutussuhteet, joiden seurauksena järjestöllisen vapaaehtoistoiminnan vetovoimaisuus muotoutuu koko ajan uudelleen. Järjestöissä vapaaehtoiset mahdollisuuksien mukaan pyrkivät vaikuttamaan järjestölle ja itselle tärkeisiin asioihin sekä valvomaan jäsenten etua.

Avainsanat: vapaaehtoistyö, järjestöt, kolmas sektori

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi_x_

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi__

(vain Lappia koskevat)

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Vapaaehtoistoiminnan vetovoimaisuus	3
2.1 Vapaaehtoiset järjestöissä	3
2.2 Vapaaehtoisten rekrytoiminen	10
2.3 Naapuriapu maaseudun vapaaehtoistoiminnan muotona	12
3 Tutkimuksen toteuttaminen.....	17
3.1 Tutkimuskysymys	17
3.2 Aineisto	17
3.3 Sosiaalinen konstruktionismi tutkimuksen viitekehyksenä	20
3.4 Tutkimusprosessi	25
3.5 Tutkimus ja etiikka	29
4 Vetovoimaisuuden osatekijät	33
4.1 Vapaaehtoistoiminta hyvinvoinnin tuottajana	33
4.2 Vapaaehtoistoimintaan sitoutumisen haasteet	35
4.3 Edunvalvonta ja vaikuttaminen houkuttelevat osallistumaan	39
4.4 Viestintä kutsuna toimintaan.....	43
4.5 Rahalahjoitusten vetovoimatekijät.....	46
5 Pohdintaa vetovoimaisuuden muodostumisesta.....	51
5.1 Yhteenveto.....	51
5.2 Pohdinta.....	52
Lähteet.....	60

1 Johdanto

Järjestöjen ja yhdistysten vapaaehtoistyön tilanteesta on oltu Suomessa huolissaan jo vuosituhatien vaihteesta asti (Juote 2007, 51; Kuvaja 2007, 121). Lapin liiton järjestöstrategiatyötä varten kerätyn aineiston perusteella osa järjestöistä on huolissaan vapaaehtoistyön hiipumisesta, vaikka järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan on todettu Suomessa edelleen olevan voimissaan (Järjestöbarometri 2014). Sama huoli hiipumisesta on tunnistettu myös kansainvälisesti (Aydinli ym. 2016, 376). Yleisen käsityksen mukaan järjestöjen jäsenet ikääntyvät eivätkä nuoret ole aktiivisia. Erään tutkimuksen mukaan ikääntyneet sukupolvet eivät ole niin itsekkäitä kuin nuoremmat ja ovat aktiivisemmin mukana vapaaehtoistoiminnassa (Principi ym. 2012, 706). Järjestöjen toiminta ja toiminnalle asetetut tavoitteet ovat monimuotoisia samoin kuin vapaaehtoisetkin. Yksilöllisten motiivien ohella vapaaehtoistyön vetovoimaisuuteen vaikuttavat esimerkiksi järjestöjen toiminnalle antamat puitteet, järjestöjen toimintakäytännöt ja toimintaympäristö (Perner 2002, 461).

Tutkin pro gradu -tutkielmassani järjestöllisen vapaaehtoistoiminnan vetovoimaisuuden muodostumista. Olen kiinnostunut tekijöistä, jotka vaikuttavat vapaaehtoiseksi hakeutumiseen ja toiminnassa jatkamiseen. On tutkittu, että vapaaehtoiseksi ryhtymisen jälkeen motivaatio olla mukana toiminnassa laskee ja kynnys jäädä toiminnasta pois madaltuu (van Schie ym. 2015, 1572). Tässä tutkielmassa keskityn vetovoimaisuuden muodostumiseen järjestöjen näkökulmasta. Tutkielman aineisto, Noste-lehti sekä Lapin järjestöstrategiaan varten kerätty kyselyaineisto, edustavat järjestöjen näkökulmaa.

Vapaaehtoistoimintaa voidaan määritellä useilla tavoilla, joten tutkimuksen aluksi määrittelen tässä työssä käytettyä vapaaehtoistoiminnan käsitettä luvussa kaksi. Vapaaehtoistoiminta rajataan usein järjestöjen koordinoimaksi toiminnaksi, jolloin talkootoiminta ja naapuriapu jäävät määritelmän ulkopuolelle. Tässä työssä luon järjestöjen vapaaehtoistoiminnan lisäksi katsauksen myös muodollisen vapaaehtoistoiminnan ulkopuolelle. Tutkimuksen aihe-alue aineiston kautta liittyy läheisesti maaseudun yhteisöllisyyteen. Osa-aineistona käyttämäni järjestöstrategian kirjoittamista varten kerätty aineisto kertoo Lappilaisista järjestöistä. Vapaaehtoistoiminnan tutkimiseen liittyy myös

reunaehdoja ja tulkintoja, joiden merkityksiin perehdyn aikaisempien tutkimusten kautta. Tutkimuskysymyksen ja aineiston esittelen ennen metodologiaa luvussa kolme. Tutkimuksessa käytetty sosiaalinen konstruktivismi teoreettisena viitekehyksenä ohjaa aineiston tulkintaa. Luvussa esiteltävät teorian keskeiset ajatukset tämän tutkimuksen kannalta olen poiminut teoriaa kuvaavasta kirjallisuudesta. Luku neljä, vetovoimaisuuden osatekijät, on tutkimuksen varsinainen analyysiosa tutkimuksen toteuttamisesta kertovan luvun jälkeen. Tulokset ja tulkinnat kokoavat yhteen loppupohdinta tutkimuksen lopuksi luvussa viisi.

2 Vapaaehtoistoiminnan vetovoimaisuus

2.1 Vapaaehtoiset järjestöissä

Vapaaehtoistoiminta määritellään organisoiduksi ja palkattomaksi toiminnaksi jonkin asian tai toisten ihmisten hyväksi (Hokkanen 2003, 16; Yeung 2002, 11). Joidenkin määritelmien mukaan vapaaehtoisuus on myös pitkäaikaista toimintaa (Penner 2002, 448), mutta silloin puhutaan järjestöjen toteuttamasta suunnitelmallisesta toiminnasta, johon vaaditaan pitempiaikainen sitoutuminen. Vapaaehtoistyö tarkoittaa pääsääntöisesti samaa asiaa, mutta eri yhteyksissä se voidaan määritellä hieman eri tavalla kuin vapaaehtoistoiminta. Vapaaehtoistoiminta-käsitettä käytetään erityisesti silloin, kun halutaan korostetusti tehdä näkyväksi ero palkkatyöhön. Yleensä termejä vapaaehtoistyö ja vapaaehtoistoiminta kuitenkin käytetään synonyymeinä, kuten myös tässä tutkielmassa. Vapaaehtoistoiminta mielletään helpommin yhteiseksi toiminnaksi ja vapaaehtoistyö jonkun henkilön tekemäksi työksi. (Willberg 2015, 6-7.) Talkoot, naapuriapu sekä ystävien ja sukulaisten auttaminen rajataan yleensä pois vapaaehtoistoimintaa määriteltäessä. Tarkka määritelmä riippuu kuitenkin asiayhteydestä. Kansainvälisesti vapaaehtoistoiminnan määritelmä saattaakin olla laajempi. (Pessi & Oravasaari 2010, 9-11.) Aineistossa puhutaan vapaaehtoistoiminnan ohella myös talkoista ja naapuriavusta, jotka nähdään järjestöjen organisoiman vapaaehtoistoiminnan läheisinä toimintamuotoina.

Yksittäisen henkilön sitoutuminen vapaaehtoistoimintaan ilman organisaatiota on harvinaisempaa, mutta mahdollista (Penner 2002, 449). Pitkäjänteisen järjestötoiminnan ohella kevyemmin, esimerkiksi sosiaalisen median avulla nopeasti organisoitu mielenilmauksien tai tapahtumien järjestäminen, on yleistynyt aktiivisten kansalaisten vaikuttamiskeino (Kuvaja 2007, 119). Sosiaalisessa mediassa on helppo saavuttaa paljon ihmisiä osallistumaan johonkin lyhytkestoiseen tapahtumaan. Tapahtuma tai osallistujat eivät välttämättä ole osa minkään järjestön toimintaa, vaikka taustalla olisikin joihinkin järjestöihin kuuluvia jäseniä. Osallistujille tapahtuman tarkoitus voi olla vaikuttaa johonkin ajankohtaiseen muutokseen tai ilmiöön eikä sitä mielletä vapaaehtoistoiminnaksi. (Laiomio & Välimäki 2011, 15-16.) Myös järjestöt organisoivat mielenilmauksia ja tapahtumia esimerkiksi muistuttaakseen niiden jäseniin kohdistuvasta epätasa-arvosta. Järjestöjen

ydintoimintaa on ajaa niiden kohderyhmän ja jäsenten etuja vaikuttamalla viranomais-
ten päätöksentekoon. Rekisteröitymisen yhdistysmuotoon koetaan auttavan yhteis-
työssä viranomaisten kanssa, jolloin järjestön tavoitteita on helpompi ajaa. (Siisiäinen
2003, 15-16.)

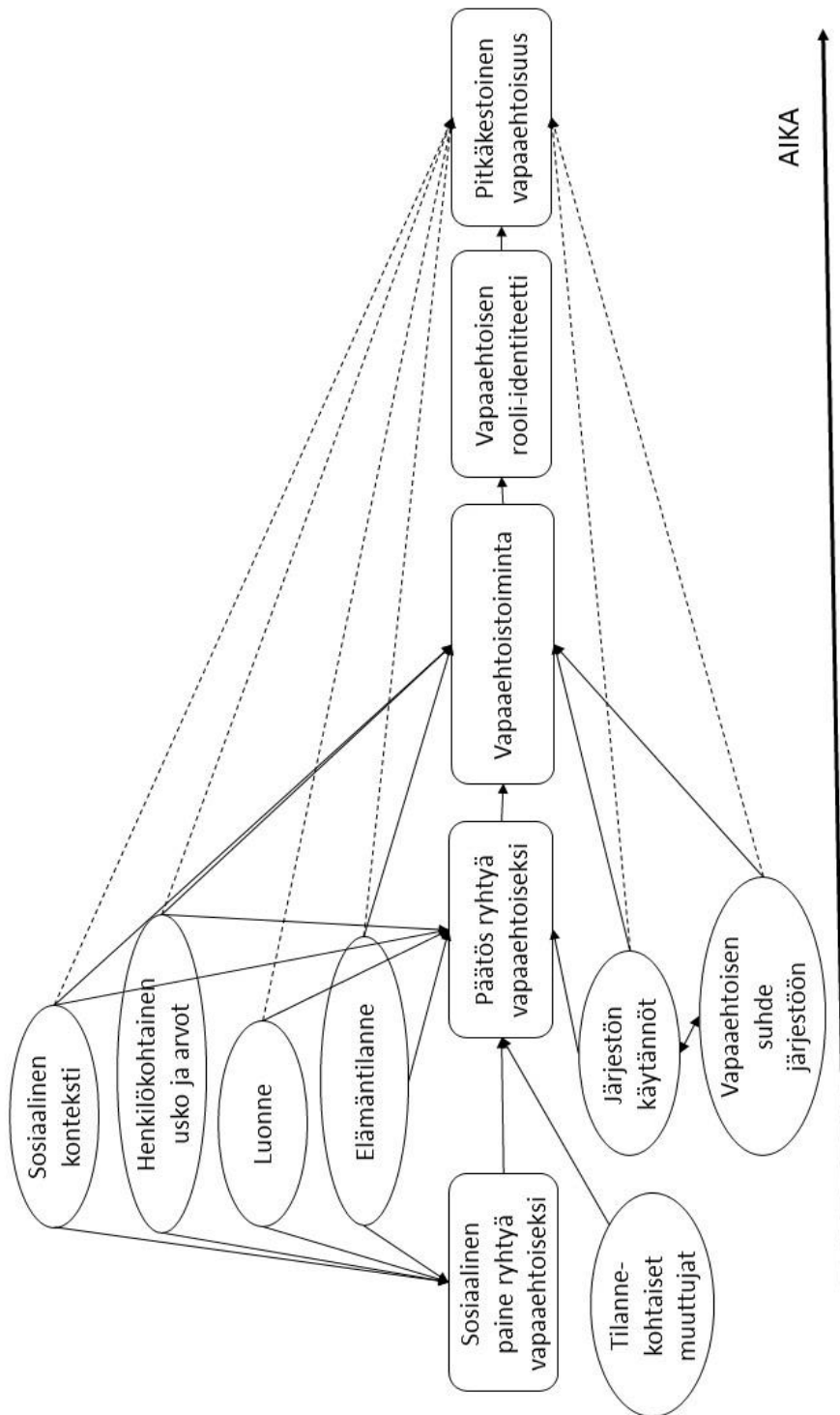
Vapaaehtoistyö jo sanana kertoo, että vapaaehtoistyöhön osallistuminen on vapaaeh-
toista. Jokainen saa itse päättää osallistuuko ja jos päättää osallistua, niin voi valita mil-
laiseen toimintaan osallistuu. Vapaaehtoistyöhön osallistuminen voi olla myös lyhytkes-
toista. Tarjolla on erilaisia muotoja toiminnalle. Muutoskohdissa vapaaehtoiset punnit-
sevat omaa elämäntilannettaan ja suhdettaan vapaaehtoistyöhön sekä tekevät päätök-
sen osallistumisestaan uudelleen tilanteen mukaan. (Hokkanen 2003, 50, 95; Laimio &
Välimäki 2011, 16-18.) Suuri osa vapaaehtoisista kuitenkin toimii vapaaehtoisena useita
vuosia ryhdyttyään säännöllisesti tekemään vapaaehtoistyötä. He haluavat nimenomaan
sitoutua pitkäkestoiseen vapaaehtoistyöhön mieluummin kuin kertaluonteiseen toimin-
taan. (Penner 2002, 448.) Ihmisten elämäntilanne ei länsimaaisessa yhteiskunnassa enää
ole yhteneväinen. Elämä on muuttunut yksilökohtaiseksi ja usein aikuisuuteen kuuluvat
asiat, kuten opiskelu, työnteko, työttömyys ja lastensaanti ajoittuvat eri vaiheisiin. Jär-
jestöjen vapaaehtoistyö rakentuu osaksi laajempaa yhteiskunnallista keskustelua hyvin-
voinnista ja ajankäytöstä. (Saastamoinen 2000, 135-137, 139, 146-147.)

Vapaaehtoistoiminnassa rikkaus on vapaaehtoisten moninaisuus. Vapaaehtoistoiminta
on pääsääntöisesti avointa kaikille. Mikäli järjestöt tuottavat palveluita, ei kuka tahansa
vapaaehtoinen voi työtä tehdä palveluiden laadun takaamiseksi, sillä siihen vaaditaan
tehtäväkohtaista osaamista. Tehtäviä voidaan tarjota vapaaehtoisille heidän osaami-
sansa mukaan, jolloin erilaiset taustat antavat mahdollisuuden monipuoliseen toimin-
taan. Toisaalta tavoitteellinen vapaaehtoistoiminta joissain tapauksissa vaatii vapaaeh-
toisten haastattelua ja seulomista. Esimerkiksi nuorten katulapsien parissa työskentele-
vät vapaaehtoiset haastatellaan Debbie Haski-Leventalin ja David Bargalin (2008, 78) tut-
kimuksessa, jotta heille syntyisi kuva toiminnan todellisesta luonteesta. Ennen kuin va-
paaehtoinen hyväksytään järjestöön, kerrotaan hänelle esimerkeillä työtehtävistä tavoit-
teena varmistaa, että vapaaehtoinen tietää mihin on lähdessä mukaan ja tapahtuisi mah-
dollisimman vähän tietämättömyydestä johtuvia poisjääntejä. Rajoitettu jäsenmäärä
puolestaan voi olla eduksi järjestön toiminta-alueen ollessa rajattu, esimerkiksi jos on

kyseessä kyläyhdistys tai asukasyhdistys. Silloin hyväksytään jäseniksi vain ne, joita asia todella koskettaa. (Puyvelde 2015, 141-142.)

Anne Birgitta Yeungin (2005) mukaan vapaaehtoistyön motivaatio koostuu saamisesta ja antamisesta, toiminnan vapaaehtoiselle tuottamasta ilosta, elämyksistä ja kokemuksesta samalla kun apua tarvitsevat saavat apua. Vapaaehtoistyön tekijät saavat elämälleen merkityksellistä sisältöä ja he kokevat saavansa antaessaan. Osa vapaaehtoisista saa vapaaehtoistyöstä sisältöä elämäänsä samaan tapaan kuin ansiotyöstä tai laajennusta elämänsä sisältöön uusien asioiden kohtaamisen tai oppimisen kautta. Vapaaehtoistyön sosiaalinen ulottuvuus on myös tärkeä motivaatiotekijä. Uusien ihmisten tapaaminen ja yhteishengen muodostuminen ryhmätoiminnassa sekä vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa ylipäänsä koetaan tärkeäksi. Vapaaehtoistyöhön ihmisiä vetää mukaan myös halu tehdä ja toimia. Toiminnan vastapainona osalle ihmisistä motivaationa ovat arvot ja jopa hengellisyys. (Yeung 2005, 109-117.) Uskonnollisuus liitetään vapaaehtoistoimintaan Yhdysvalloissa yleisemmin kuin Euroopassa. Uskonnon katsotaan motivoivan vapaaehtoistoimintaan samalla lailla kuin halun olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa yhteisön jäsenten kanssa. (Binder & Freytag 2013, 99). Suomessakin uskonnolliset yhdyskunnat organisoivat vapaaehtoistoimintaa (Willberg 2015, 6).

Motiiveja osallistua vapaaehtoistoimintaan on tutkittu paljon. Vapaaehtoiset ovat heterogeeninen joukko ihmisiä, joilla kaikilla on omat syynsä olla mukana vapaaehtoistyössä. Vapaaehtoistyön merkitys on jokaiselle ihmiselle omakohtainen. Jokaisella vapaaehtoisella on kuitenkin tahto vaikuttaa tavalla tai toisella. Altruististen syiden ohella vapaaehtoistoiminnalla voi tavoitella myös hyötyä itselleen. Martin Binder ja Andreas Freytag (2013, 99) nimeävät yleiseksi syiksi sijoituksen tulevaisuuteen, jolloin vapaaehtoistoiminnalla tavoitellaan uusia taitoja ja luodaan suhteita tulevaisuutta varten, ja kuluttamisen, joka määritellään oman hyvinvoinnin tavoitteluksi ja ystävien etsimiseksi. Toimintaan lähtemisen ohella on tutkittu myös niiden vapaaehtoisten motiiveja, jotka jatkavat toiminnassa vuodesta toiseen (Aydinli ym. 2016). Kuviossa 1 tavoitteena on esittää, mikä vaikuttaa vapaaehtoistoiminnassa pysymiseen pitkällä aikavälillä. Sovelsin hieman Louis A. Pennerin kuviota tutkielman tarpeisiin. Muutoksiin otin vaikutteita John Wilsonin (2012) artikkelista. Kuviossa tilannekohtaiset tekijät ovat esimerkiksi maailmanpolitiikan

Kuvio 1. Vapaaehtoistoiminnan aloittamiseen ja siinä jatkamiseen vaikuttavat tekijät Penneriä (2002, 461) mukaillen

tilanteet tai luonnonvoimien aiheuttamat katastrofit. Kyseeseen voivat tulla äkilliset ta-
pahtumat, jotka vaikuttavat päätökseen ryhtyä vapaaehtoiseksi. Kuviossa katkoviivoilla
merkityt vaikutukset eivät ole niin merkityksellisiä kuin yhtenäisillä viivoilla merkityt vai-
kutukset. Pitkäkestoinen vapaaehtoisuus rakentuu vapaaehtoistoiminnan ja sen myötä
syntyvän rooli-identiteetin kautta.

Pennerin (2002, 461) mukaan vapaaehtoistoimintaan ryhtymiseen vaikuttavia tekijöitä
ovat henkilökohtaiset ominaisuudet, persoonallisuus, arvot, asenne ja motivaatio. Hen-
kilökohtaisten asioiden lisäksi sosiaalinen paine vaikuttaa päätökseen omalta osaltaan,
kuten myös organisaatioiden käytännöt ja mahdollisuudet. Penner avaa näiden tekijöi-
den suhdetta ja polkua kestävään vapaaehtoistoimintaan. Sosiaalinen paine vaikuttaa ih-
misiin eri tavoin. Kaikki eivät ryhdy vapaaehtoisiksi, vaikka heihin kohdistuisi sosiaalista
painetta. Vaikutus on henkilökohtainen. Muiden tekijöiden vaikutus on keskeinen. Pitkä-
kestoista vapaaehtoistoimintaa edistävät tekijät ovat toisesta näkökulmasta ajateltuna
vapaaehtoistyön vetovoimatekijöitä. Järjestöjen onnistuessa luomaan vapaaehtoisille
vetovoimaisen toimintaympäristön ja mahdollisuudet vaikuttaa niin vapaaehtoistoimin-
nan kohteisiin kuin järjestöjen toimintaan, onnistuvat ne yhdessä muiden vaikuttajien
kanssa tekemään toiminnasta vetovoimaista.

Sosiaali- ja terveysalan järjestöt ovat aatteellisia järjestöjä. Niiden säännöissä kerrotaan,
mikä järjestön yhteinen ajatus tai asia on. Säännöissä kerrotaan myös, miten yhdistys
toimii eli konkreettiset toimintatavat. (Patentti- ja rekisterihallitus 2014.) Järjestöt ovat
ottaneet itselleen tehtävän, jonka takana on niiden jäsenistö. Jäsenet määrittelevät jär-
jestön toiminnan. Ajan myötä yhteiskunta on kehittynyt yksilökeskeisempään suuntaan
ja kiireisen elämäntyylin keskellä ei usein löydy aikaa vapaaehtoistyölle eikä halua sitou-
tua pidemmäksi aikaa (Yeung 2002, 64). Itselle valitaan sopiva vapaaehtoistoiminnan
muoto, jota toteutetaan silloin kuin se itselle sopii. Kollektiivinen ohjaus on vähentynyt
ja pienet järjestöt toimivat vapaammin. (Juote 2007, 50.) Myös yksilöt järjestöissä halua-
vat toimia vapaammin. Yksi keino tavoittaa uusia jäseniä järjestöille on ajantasainen
markkinointi. Sisällön tärkeyttä ei voi ohittaa, mutta jos toiminta jää yhteiskunnan uutis-
tulvassa näkymättömiin, eivät potentiaaliset jäsenet tiedä toiminnasta. (Hämäläinen
2007, 110-112.)

Urheilujärjestöt eivät ole huolissaan toimintansa vetovoimaisuudesta. Niissä on onnistuttu 2000-luvulla kasvattamaan vapaaehtoisten määrää (Juote 2007, 51). Liikkuminen on tärkeä osa elämää ja tarjolla onkin paljon lajeja, joita harrastetaan pienissä seuroissa. Liikkumisen tärkeydestä puhtaasti useissa eri asiayhteyksissä ja sen merkitystä rakennettaessa myös sosiaalinen paine on suuressa osassa. Harrastejärjestöissä sovelletaan onnistuneesti kuviossa 1. esiteltynä vapaaehtoistoiminnan vetovoimaisuuden osatekijöiden vaikutuksia. Myös lapset harrastavat liikkumista urheiluseuroissa, joissa toimintaa toteutettaessa tarvitaan vanhempien vapaaehtoista työpanosta. Lapset tottuvat pienestä pitäen olemaan aktiivisesti mukana harrastejärjestöjen toiminnassa.

Jos jäsenet liittyvät järjestöön ja toimivat vapaaehtoisina, tarkoittaa se, että he ovat löytäneet itselleen mielekkään toimintamuodon ja ajatuksen. Nuoremmat eivät tunne vetoa samoihin toimintamuotoihin ja järjestöihin kuin vanhemmat. On myös tutkittu, että ikääntyneet ovat epäitsekäämpiä ja aktiivisemmin mukana vapaaehtoistoiminnassa kuin nuoremmat (Principi ym. 2012, 706). Toinen tutkimus kuitenkin kumoaa tämän tiedon. Binderin ja Freytagin mukaan (2013, 99) iäkkäät eivät osallistu niin paljon vapaaehtoistoimintaan kuin nuoremmat, koska he ovat ehkä sairaampia tai sitten eivät ole tietoisia vapaaehtoistoiminnan hyvistä vaikutuksista. Yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten myötä syntyy joka tapauksessa uudenlaisia tarpeita järjestötoiminnalle. Muutokset esimerkiksi kunnan tarjoamissa palveluissa saattavat aiheuttaa erilaisia uusia tarpeita.

Vapaaehtoisten sitoutumisessa on kyse paljon muustakin kuin heidän lähtemisestä mukaan järjestön toimintaan. Alkuvaiheen jälkeen voi helposti menettää kiinnostuksensa, jos järjestö ei onnistu vastaamaan vapaaehtoisten odotuksiin ja sitouttamaan heitä. Jos vapaaehtoinen ei muodosta tunnesidettä järjestöön ja toimintaan, kasvaa riski lopettaa vapaaehtoistoiminta vain lyhyen kokeilun jälkeen (Haski-Levental & Bargal 2008, 74). Nencini ym. (2015, 620) tulokinnan mukaan vetovoimatekijät saattavat heikentyä liittymisen jälkeen, koska hän on liittynyt toimintaan mukaan oman motivaationsa lähtökohdista, mutta järjestö tai toimintaympäristö eivät vastaakaan odotuksia. Kansainvälisellä tutkimuskentällä on huomattu vähentynyt kiinnostus järjestöjen vapaaehtoistyötä kohtaan (Aydinli ym. 2016, 376).

Penner (2002, 463-464) pohtii artikkelissaan organisaation tärkeyttä vapaaehtoisten käyttäytymiselle sen jälkeen, kun he ovat lähteneet mukaan toimintaan. Vapaaehtoistoiminta on usein kutsumus ja pyyteetöntä toimintaa, jossa ollaan mukana auttamisen halusta. Järjestöt luovat puitteet toiminnalle. Vapaaehtoiset ovat palkattomia työntekijöitä, jotka tulee pitää tyytyväisenä ilman rahalla motivointia. Järjestön ja vapaaehtoisen suhde sekä järjestön tapa huolehtia vapaaehtoisistaan on usein ratkaiseva tekijä sille, jatkaako vapaaehtoinen toiminnassa aloitusjaksoa kauemmin. Vapaaehtoiset kaikenkoisissa järjestöissä tarvitsevat huolehtimista ja tunnetta, että heitä arvostetaan. Vetovoimaa ylläpitäviin tekijöihin huomiota kiinnittämällä ja niiden mukaan toimintaan vaikuttamalla vapaaehtoiset jaksavat tehtävissään paremmin.

Marcia A. Finkelstein ja Michael T. Brannick (2007) ovat tutkineet järjestöissä tapahtuvan ja vapaamuotoisen vapaaehtoistoiminnan eroja. He huomasivat, että sosiaaliset syyt ovat tärkeässä osassa vapaaehtoistoiminnassa, joka kohdistuu tiettyjen tehtävien suorittamiseen. Vapaaehtoiselle on tärkeää sosiaalinen vuorovaikutus muiden vapaaehtoisten kanssa. Saman ajatusmaailman omaavien ihmisten yhteinen tekeminen on usein vapaaehtoistyön vetovoimatekijä. Puhtaasti altruistisesta toiminnasta ei välttämättä ole kyse. (Binderin & Freytag 2013, 98.) Tutkimuksessa tuli esille myös, että yksilön oma vapaaehtoistoimintaan liittyvä rooli-identiteetti ei ole pelkästään järjestöjen tai organisaatioiden toimintaan sidoksissa. Vapaaehtoinen, jonka vapaaehtoistoiminnan rooli on muodostunut osaksi hänen identiteettiään, toimii vapaaehtoisena omassa itselleen rakentamassa roolissaan ennemmin kuin osana järjestöä. Tämän tutkimuksen mukaan rooli-identiteetin muodostuminen ei siis ole niin vahvasti sidoksissa pitkäkestoisen järjestön vapaaehtoistoimintaan sitoutumisen kanssa. (Finkelstein & Brannick 2007, 111-113.) Tätä tukee myös Pennerin ajatus vapaaehtoistoiminnassa jatkamiseen vaikuttavista tekijöistä.

Järjestöjä on olemassa hyvin erilaisia ja erilaisiin tarkoituksiin. Niiden roolit ovat muutoksessa. Järjestöjä voidaan jaotella monin tavoin. Yksi tapa on erotella perinteiset kansalaisjärjestöt palvelua toteuttavista järjestöistä. Perinteisissä kansalaisjärjestöissä toimintaa määrittää jäsenten mielipide ja järjestö on riippuvainen vapaaehtoisista. Kansalaisjärjestöjen resurssit muodostuvat pääosin jäsenmaksuista ja vapaaehtoistyöstä. Palveluita tuottavat järjestöt poikkeavat kansalaisjärjestöistä siinä, että niiden toimintaa ohjaa yhteiskunnan tarve jäsenten tarpeiden ohella. Palveluja tuottavien järjestöjen määrän

odotetaan lisääntyvän. Ne erikoistuvat palveluiden tuottamiseen ja niiden myymiseen ammattimaisin ottein. (Kumpulainen 2012, 76.) Osa järjestöistä on myös muuttanut toimintaansa yritysmäisempään suuntaan ja yhtiöittänyt palvelutoimintojaan (Särkelä 2016, 327). Palveluja toteuttavat järjestöt räätälöivät toimintaansa ostajien mukaan. Ostajia saattavat olla myös omat jäsenet. Usein järjestöt ovat kuitenkin yhtä aikaa sekä kansalaisjärjestöjä, että palveluiden tuottajia. Tasapainoilu eri toimintamuotojen välillä voi olla vaikeaa esimerkiksi, jos järjestössä on palkattuja työntekijöitä sekä vapaaehtoisia mukana samoja toimenpiteitä toteuttamassa. (Juote 2007, 46-48.)

Järjestökenttä on nopea reagoimaan tapahtumiin ja muutoksiin (Karttunen ym. 2013, 27). Yhteiskunnalliset muutokset näkyvät yhdistysrekisterissä. Eri aikakausina näkyvät ajalle tyypilliset yhdistykset rekisteröityneinä tietyille vuosikymmenelle (Siisiäinen 2002, 24). Jäsenet ajavat tiettyä asiaa tai asioita, joita varten järjestö on perustettu. Jos tarvetta toiminnalle ei enää ole, voi toiminnan lakkauttaa tai siirtää toiminnan kohteen toisaalle.

2.2 Vapaaehtoisten rekrytoiminen

Pyrkiessään vaikuttamaan yhteiskunnallisiin asioihin, tarvitsevat järjestöt näkyvyyttä asialleen. Järjestö, joka ei näy julkisuudessa, ei todennäköisesti ole kovin vetovoimainen potentiaalisten vapaaehtoisten silmissä tai ainakaan siitä ei tiedetä yhtä paljon kuin aktiivisesti tiedottavista järjestöistä. Aktiivisella tiedottamisella luodaan osaltaan myös mielikuvaa vireästä järjestöstä. (Kumpulainen 2012, 106.) Organisoidun järjestöjohtoisen vapaaehtoisuuden ohella aktivismi kohdistuu yleensä yhteiskunnallisiin asioihin ja vaikutusmuotona on perinteisten keinojen lisäksi tiedotusvälineiden huomion herättäviä tempauksia. Tempauksiin on helppo osallistua, vaikka ei olisikaan minkään järjestön jäsen. Pitempiäaikaista sitoutumista ei siis vaadita. Aktiivisen ihmisen taustalla on halu vaikuttaa. Yksin vaikuttamisesta puuttuu kuitenkin joukkovoima (Siisiäinen & Kankainen 2009, 100), joten löyhästi organisoitu yhteinen toiminta mielenosoituksen tai muun tempauksen kautta voi olla tehokkaampaa. Järjestöt pyrkivät vaikuttamaan pitkäjänteisemmin, mutta silti niiden toiminnassa voidaan käyttää hyväksi aktivismille tyypillistä huomiota

herättävää toimintaa. Järjestöt ja järjestöissä toimivat aktiivit saattavat olla mukana järjestämässä erilaisia tapahtumia. Perinteisten valtakunnallisten tai muiden ”kankeasti” organisoitujen järjestöjen toimintaan kaivataankin uudenlaisia vaikuttamisen muotoja ja toimintatapojen päivittämistä ajankohtaista tarvetta vastaamaan. (Kuvaja 2007, 120-122.) Järjestötoiminnan käytännöt ja suhde vapaaehtoiisiin vaikuttaa Pennerin (2002, 461) mukaan oleellisesti vetovoimaisuuteen ja vapaaehtoistoiminnassa jatkamiseen.

Suurten ja pienten järjestöjen rekrytointi- ja jäsenhankintakampanjoissa on eroja. Yleistettynä voi todeta suuren järjestöjen toiminnassa olevan vaikuttavuutta ja pienissä järjestöissä on mahdollisuus aktivoida vapaaehtoisia helpommin, sillä ne pystyvät toimimaan joustavammin. Suurissa järjestöissä jäsenmäärä antaa uskottavuutta ja vaikutusvaltaa yhteiskunnallisissa asioissa. Ne hankkivat jäsenmaksua maksavia kannatusjäseniä tai kertaluonteisesti lahjoittavia esimerkiksi palkkaamalla nuoria jäsenhankintatehtäviin kaduille. Niiden haasteena on kuitenkin passiivisten jäsenten aktivoiminen. (Siisiäinen & Kankainen 2009, 100.) Pienissä järjestöissä tarjotaan vetovoimatekijänä usein mahdollisuutta tulla aktiivisesti mukaan järjestön keskeisiin toimintoihin ja päätöksentekoon. Kummassakin muodossa järjestö tarvitsee näkyvyyttä ja sen täytyy tuottaa tietoa toiminnastaan.

Järjestöt voivat rajoittaa jäsenmääräänsä tai vapaaehtoistensa määrää tarkoituksella (Puyvelde ym. 2015, 141). He saattavat esimerkiksi haastatella vapaaehtoiseksi haluavia ja varmistaa, että uudet jäsenet sopivat järjestön toimintaan (Haski-Leventhal & Bargal 2008, 78). Jäsenmäärän rajoituksen tarkoitus voi olla järjestön jäsenien halu vaikuttaa toimintaan. Vetovoimaa lisätään antamalla jo mukana oleville jäsenille suurempi valta vaikuttaa. Suuremmissa järjestöissä yksilöiden oma vaikuttaminen jää vähemmälle huomiolle, kun taas pienet järjestöt pystyvät sujuvasti muuttamaan toimintaansa ja yksittäiset jäsenet pystyvät vaikuttamaan toimintaan, sen muotoon ja kohteisiin (Puyvelde ym. 2015, 146). Jäsenmäärän rajoittaminen tai vaihtoehtoisesti kaikkien jäseniksi haluavien mukaan hyväksyminen kuuluvat kuviossa 1. kohtaan järjestön käytännöt ja vaikuttavat vapaaehtoisten ja järjestöjen suhteeseen, jotka muodostavat oman osansa yksilön vapaaehtoistoiminnassa vaikuttaen myös vapaaehtoistoiminnan vetovoimaisuuteen.

Vapaaehtoistyötä koordinoivien järjestöjen kesken on kilpailua vapaaehtoisista. Vapaaehtoisille tarjottavaa toimintaa on hyvä avata uusia vapaaehtoisia rekrytoitaessa, jotta toiminnasta syntyy realistinen kuva. Vapaaehtoiset ovat Anne Laimion ja Sari Välimäen (2011, 16-18) mukaan tietoisia valinnanmahdollisuuksista ja osaavat vaatia haluamiaan asioita järjestöiltä. Myös Bidee ym. (2013, 43) tunnistaa vapaaehtoistyön vetovoimatekijäksi vapaaehtoistoimijoiden mahdollisuudet vaikuttaa tehtäviin. Eri sektoreiden vapaaehtoisia voi rekrytoida kohdistaen rekrytoinnin suoraan kohderyhmälle (Principi ym. 2012, 706). Rekrytoimisen kohdistamisella voidaan myös saavuttaa parempia tuloksia kuin yleisellä rekrytoimisella.

Arzu Aydinlin ym. (2002, 377) mukaan vapaaehtoisuus on yleisempää kaupungeissa, varakkaammilla alueilla ja yksilöihin keskittyvissä kulttuureissa. Muodolliselle vapaaehtoistoiminnalle ei ole samalla lailla tarvetta yhteisöllisissä kulttuureissa tai haja-asutusalueiden kylissä olettaen, että naapuriapu on niissä yleistä. Big Society -ajattelussa, joka sai alkunsa Iso-Britanniassa vuosikymmenen alussa, on samanlaisia piirteitä kuin maaseudun yhteisöllisyyden korostamisessa (Berlin 2011, 459-462). Vastuuta jaetaan kansalaisille ja kansalaisjärjestöille, joiden odotetaan osallistuvan paremman yhteiskunnan rakentamiseen julkisen sektorin vetäytyessä taustalle. Kansalaisjärjestöt ajatellaan paikoiksi, joissa opitaan hyödyllisiä kansalaistaitoja ja joissa otetaan vastuuta yhteiskunnan rakentamisesta. (Kumpulainen 2012, 96-97.)

2.3 Naapuriapu maaseudun vapaaehtoistoiminnan muotona

Naapuriapu on vapaaehtoisuutta ja yhteisöllistä toimintaa. Varsinaiseksi vapaaehtoistoiminnaksi sitä ei vapaaehtoistoiminnan määrittelyssä kuitenkaan lasketa. Naapuriavun vetovoimaisuus muodostuu kuitenkin pitkälti samoista osatekijöistä kuin järjestöllisen vapaaehtoistoiminnan vetovoimaisuus. Suhde yhteisöön määrittää toimintaympäristön ja muiden tekijöiden kanssa osallistumista. Maaseudulla naapuriapu on ollut oleellinen osa elämää ja mahdollistanut elämisen. Pilvi Hämeenahon (2012, 97-98) mukaan naapuriapu auttoi maanviljelystä eläviä yhteisöjä selviämään.

Yhdessä töiden tekeminen säästää kustannuksissa ja helpottaa erityisesti niiden arkea, jotka tarvitsevat apua arkisissa toiminnoissaan. Yhteisöllinen vastavuoroisuus on säilynyt, vaikka se on hieman muuttanut muotoaan. Talkoisiin osallistutaan edelleen, vaikka itse ei välttämättä talkooväen apua tarvitsekaan. Maaseudun velvoittava tapakulttuuri on löystynyt, eikä yhteisöllistä vastavuoroisuuden periaatetta noudateta enää samalla lailla kuin muutama vuosikymmen sitten. Vastavuoroisuuteen luotetaan laajemmin ja ajatellaan, että jos itse auttaa osallistumalla esimerkiksi talkootoimintaan, niin silloin myös saa apua tarvittaessa, joskaan ei välttämättä samoilta ihmisiltä joita on itse auttanut. (Hämeenaho 2012, 97-98.) Naapuriapu ei yleensä ole vastaus jokapäiväisen tuen tarpeeseen, jolloin ihminen tarvitsee esimerkiksi omaishoitajan tai yhteiskunnan palveluita arjen toiminnoista selvitäkseen. Vapaaehtoinen auttaja tai naapuri voi mahdollisuksiensa mukaan toimia apua tarvitsevan hyväksi, mutta tarvittava tuki tai mahdollisuus tukeen täytyy löytyä myös naapurin itsensä sairastuessa. Jotta ihmiset olisivat tasa-arvoisessa asemassa eri puolella Suomea, tulisi julkisen sektorin palveluiden olla saatavilla kaikilla alueilla Suomessa, mikäli niille on tarvetta (Kattilakoski 2012, 40).

Mikä ennen oli arkipäivää, voi nykyisin olla harvinaista. Kylien muodostamat aktiiviset yhteisöt eivät ole itsestäänselvyys. Kylillä on oma historiansa, mutta ilman aktiivisia toimijoita tai kyläyhteisöjä ei synny enää uutta paikallista kulttuuria. Vastuu kylien kehittämisestä on Kaisu Kumpulaisen (2012, 69-71) tutkimuksen mukaan siirretty paikallisille yhteisöille, jotta kansalaisten mahdollisuudet tasa-arvoiseen yhteiskuntaan toteutuisi. Yhteisöllisyydestä luodaan keinoa kylien ja maaseudun asutettuna pysymiselle. Järjestötyönä toteutettavalle kylätoiminnalle annetaan tavoitteita ja arvoja ylhäältä päin valtakunnallisten kylätoimintaohjelmien kautta. Kumpulaisen mukaan ylhäältä päin tuotettu hallintavalta naamioidaan ohjelmateksteissä luonnolliseksi ja itsestään selväksi osaksi kylien toimintaa, jotta se olisi mahdollisimman tehokasta. Myös Binderin ja Freytagin (2013, 116) mukaan poliittinen paine saattaa vähentää vapaaehtoisten altruistisia motiiveja vapaaehtoistoiminnassa ja samalla vapaaehtoistyön vetovoimaa. Yhteisöllisyys kärsii, jos vapaaehtoisuuden aste vähenee ja motivaatio muuttuu toimintaan painostetussa enemmän velvollisuudeksi. Kylätoimintaa tuotetaan ja ylläpidetään suurelta osin vapaaehtoisvoimin, jolloin toiminnan vetovoimaisuutta on tärkeää ylläpitää.

Mari Kattilakoski ym. (2012, 10-12) ovat tutkineet yhteisöllisyyden merkityksen vähentymistä maaseudulla. Myös tämän tutkielman aineistossa aihe nousee esille. Lapin järjestöstrategian tekemistä varten kerätystä kyselyaineistosta voi lukea haja-asutusalueiden autoitumisen aiheuttaman huolen järjestöjen toimijoiden vähentyessä. Asia esitellään tarkemmin tutkielmassa myöhemmin. Jos ihmiset kaipaavat vain yhteisöllisyyttä, saattavat talkoot tai naapuriapu tarjota yhdistysmuotoiselle toiminnalle vartenotettavan vaihtoehdon. Muodollisen vapaaehtoistoiminnan ohella myös talkootoiminta ja naapuriapu ovat vetovoimaisia tuottaen hyvää sekä toiminnan kohteelle että vapaaehtoiselle. Vapaaehtoiselle toiminta vaikuttaa positiivisesti hyvinvointiin. (Binderin & Freytagin 2013, 98, 100.) Järjestöjen tarjoamaa apua ei välttämättä edes haluta ottaa vastaan. Ulkopuolisiin auttajiin tai vapaaehtoisiin ei välttämättä luoteta yhtä helposti kuin naapuriin eikä avun vastaanottaminen vieraammilta ole itsestäänselvyys. Luottamuksen syntyminen vapaaehtoisen ja avun saajan välille vie oman aikansa. Ehkä vasta useamman tapaamisen ja tutustumisen jälkeen asiakas kokee, että vapaaehtoinen on luottamuksen arvoinen eikä vain kertaluonteinen vieras hänen elämässään. (Haski-Leventhal & Bargal 2008, 77, 81-82).

Naapuriapua järjestettäessä täytyy myös muistaa yksilönsuoja. Naapureille ei välttämättä haluta kertoa omia asioita eikä naapuriavulla korvata lakisääteisiä palveluita. Palveluiden järjestämisvastuu on julkisella sektorilla. Vapaaehtoisia ei voida velvoittaa sitovasti ja pitkäkestoisesti toimintaan kuten viranomaisia (Hämeenaho 2012, 101-102.) Tiivistä naapuriyhteisöä ei myöskään ole syytä romantisoida. Yhteisöllisyys voidaan kokea ahdistavana, varsinkin jos omia asioita ei haluta jakaa muiden kanssa. (Matthies ym. 2011, 10.) Osa maaseudulla asuvista arvostaa sitä, että naapurit ovat kaukana. Ihmiset eivät välttämättä myöskään halua osallistua yhteisölliseen toimintaan. Vaikka maaseudusta tuotetaan kuvaa yhteisöllisenä toimintaympäristönä, on oma rauha ja tila toimia erillään yhteisön jäsenistä osa sen luonnetta.

Palveluverkko on haja-asutusalueilla harva ja vielä jäljellä oleva yhteisöllisyys tai naapuriapu tuo turvaa arkeen. Pitkät välimatkat estävät palveluiden käytön samalla lailla kuin taajamissa. Yhteisöjen muodostaminen arjen sujuvuuden takaamiseksi on osa arkipäivän selviytymistä ja sitoutumista yhteisöön. Julkisen sektorin heikkeneminen siirtää vastuuta kyläyhteisöille ja muille kolmannen sektorin toimijoille. (Kumpulainen 2012, 76-

77.) Millaiseksi yhteisö muodostuu, riippuu kuitenkin kylän asukkaista, historiasta, kehityksestä ja alueellisista tekijöistä. Maaseudun elämäntapojen muuttuminen samankaltaiseksi kuin kaupungeissa muuttaa myös yhteisöllisyyttä. Myös väestörakenteen muutos vaikuttaa yhteisön toimintaan. Pitkät välimatkat saattavat olla myös este yhteisöllisyydelle, jos toiminnan keskipiste tai naapurit sijaitsevat niin kaukana, ettei toiminnassa jakseta olla aktiivisesti mukana. (Hämeenaho 2012, 96-101.) Maaseudulla vielä olemassa olevasta yhteisöllisyydestä kannattaa ottaa mallia palveluiden kehittämisessä (Matthies et al. 2011, 10). Järjestötoiminta on yhteisöllistä toimintaa. Sanoittamalla toiminta ja toiminnan tavoitteet houkuttelevasti, jotta ne vetoaisivat niihinkin yhteisöjen jäseniin, jotka eivät yleensä osallistu organisoituun toimintaan, voidaan mukaan toimintaan saada uusia jäseniä.

Hämeenaho (2012, 101-105) muistuttaa, ettei vapaaehtoisuuteen perustuvalla toiminnalla voi asettaa samanlaisia velvoitteita kuin kunnan palveluiden tuotannolle. Myös vapaaehtoisuuteen perustuva järjestötoiminta on velvoitteiden ulkopuolella. Osa järjestöistä tuottaa palveluita kuitenkin kunnille maksua vastaan, jolloin toiminta ei perustu vapaaehtoisuuteen vaan velvoittaa järjestöä palveluiden tuottamisesta tehdyn sopimuksen mukaan. Palvelut tuotetaan yritysmäisesti. Riitta Särkelän (2016, 321-327) mukaan aikaisempi yhteistyö kunnissa ja järjestöissä palveluiden tarjoamiseksi on heikentynyt 1990-luvulta lähtien poliittisten uudistusten seurauksena. Järjestöjen toiminnan muuttuminen palveluiden yhtiöittämisen seurauksena tai palvelutoiminnan lopettaminen kokonaan 2000-luvulla on heikentänyt järjestöjen tarjoamien palveluiden saatavuutta, josta varsinkin erityisryhmät kärsivät.

Palveluiden tuottaminen maaseudulla on hankala kysymys, johon kunnat joutuvat etsimään ratkaisua. Käynnissä oleva Sote-uudistus tulee osaltaan vaikuttamaan myös palveluiden järjestämiseen. Uudistuksia perustellaan sillä, että laajemmalla väestöpohjalla toimivat organisaatiot pystyvät takaamaan palvelut kaikille alueella asuville. Pienillä kunnilla ei ole resursseja tuottaa ja ylläpitää kaikkia erilaisia palveluita. Palveluiden katoaminen maaseudulta huolestuttaa kuitenkin maaseudun kylissä. Osa kylistä onkin aktivoitunut palveluiden tuottamisessa. (Kattilakoski 2012, 40-41.) Vapaaehtoisuuteen perustuva toiminta luo yhteisöllisyyttä ja yhteishenkeä, jotka auttavat kylien elinvoimaisina säily-

mistä. Järjestöt ja yritykset nähdään tärkeinä julkisia palveluntuottajia täydentävinä toimijoina, mutta niitä ei kuitenkaan voi ajatella lisäresursseina julkiselle sektorille. Yhteistyön katkeaminen uudistusten myötä on myös hidastanut palveluiden kehittämistä sosi-aali- ja terveysterveyspalveluissa. Järjestöjen muuttunut rooli on korostanut niiden tehtävää toimia edunvalvojana ja vaikuttajana. (Särkelä 2016, 334-336, 342.)

3 Tutkimuksen toteuttaminen

3.1 Tutkimuskysymys

Tutkimuskysymykseni on: Miten järjestöllisen vapaaehtoistoiminnan vetovoimaisuus rakentuu?

Tutkimuksessa perehdyn vapaaehtoistoiminnan vetovoimaisuuden rakentumiseen järjestöjen näkökulmasta. Tutkin asiaa järjestöjen Lapin liiton strategiakyselyyn antamien vastausten sekä Nosteen, sosiaali- ja terveystieteen julkaisun, kautta. Strategiatyötä varten annetut vastaukset edustavat järjestöjen ääntä ja samalla vastauksilla pyritään vaikuttamaan. Strategiatyön tavoitteena on vaikuttaa järjestötyöhön yleisellä tasolla Lapissa. Tarkastelen lisäksi, missä yhteydessä Nosteessa vapaaehtoistoiminnasta puhutaan ja miten toiminnalla pyritään muokkaamaan yhteiskuntaa ja ympäristöä. Järjestöjen äänen esille tuojana Noste vaikuttaa vetovoimaisuuteen tuottamalla helposti ymmärrettäviä artikkeleita marginaalissa elävien ihmisten näkökulmasta vahvistaen samalla mielikuvaa järjestöjen tekemän työn tarpeellisuudesta. Ympäristön ja eri toimijoiden vuorovaikutuksessa ja viestinnässä rakentuu myös vapaaehtoistoiminnan vetovoimaisuus sekä ihmisten käsitys vapaaehtoistoiminnasta.

3.2 Aineisto

Tutkimuksen aineisto koostuu kahdesta erilaisesta kirjallisesta aineistosta: järjestöjen strategiakyselyyn antamista avoimista vastauksista sekä artikkelimuotoisesta lehtiaineistosta. Ensimmäinen aineisto oli kyselyaineisto, joka on kerätty vuonna 2013 Lapin liiton organisoiman järjestöstrategiatyön aineistoksi. Toissijaisen lehtiaineiston otin mukaan tutkielmaan myöhemmin täydentämään kyselyaineistoa. Sitaatit lehtiaineistosta on merkitty lehden numerolla ja sivunumerolla erotukseksi kyselyaineiston sitaateista. Sitaatit molemmista aineistoista kirjoitin täsmälleen samassa muodossa kuin ne ovat aineistossa, kirjoitusvirheitäkään en korjannut. Aineistot analysoin teemoittelemalla. Vapaaehtoistyön vetovoimaisuutta käsitteleviksi teemoiksi muotoutuivat kyselyaineiston

kysymyksistä vapaaehtoistyöllä tuotettu hyvinvointi, järjestöjen tulevaisuudenkuva, vaikutusmahdollisuudet ja viestintä. Lehtiaineiston tarkasteltavat kohdat jaoin muutamaan pääteemaan, jotka ovat rahoitus, heikompien edustaminen, yhteiskunnalliset järjestelmät ja kehitystyö sekä konkreettinen avustustyö eri muodoissa.

Kyselyaineiston kysymykset, joiden vastaukset valitsin analysoitavaksi, esittelen alla olevassa taulukossa. Koko kyselyyn vastauksia annettiin yhteensä 273 kappaletta. Vastauksista 79 annettiin sosiaali- ja/terveysyhdistyksistä. Vastausten määrä kysymyksittäin vaihteli paljon. Vastausten pituus vaihteli muutamasta sanasta useiden rivien pituisiin vastauksiin. Osa vastauksista oli hyvin ylimalkaisia ja toisissa vastattiin hyvin perusteellisesti. Minulle luovutetusta aineistosta ei pystynyt identifioimaan mikä järjestö oli vastauksen antanut tai mikä oli järjestön toimiala.

Teema	Kysymykset	Vastauksen määrä
vapaaehtoistyöllä tuotettu hyvinvointi	Miten yhdistyksenne/järjestönne toteuttama vapaaehtoistoiminta edistää mielestänne lappilaisten ihmisten hyvinvointia?	156 kpl
järjestöjen tulevaisuudenkuva	Yhdistystoiminnan tulevaisuuskuva 2030	188 kpl
vaikutusmahdollisuudet	Millaisia kehittämistarpeita näet yhdistyksenne edunvalvonta- ja vaikuttamistoiminnassa (paikallisesti, seudullisesti, maakunnallisesti)?	145 kpl
vaikutusmahdollisuudet	Miten arvioisit yhdistyksesi mahdollisuutta vaikuttaa kunnan päätöksentekoon?	135 kpl
viestintä	Millaisia kehittämistarpeita näet yhdistyksenne viestintään liittyen?	84 kpl

Taulukko 1. Kyselyaineiston kuvaus

Lehtiaineisto käsitti kokonaisuudessaan 13 lehteä, joista järjestöjen vapaaehtoistoiminta oli jossain muodossa mainittu yhdeksässä lehdessä.

Teema	Artikkeleiden määrä	Sivumäärä
rahoitus	4 kpl	13 sivua
heikompien edustaminen	5 kpl	26 sivua
yhteiskunnalliset järjestelmät ja kehitystyö	8 kpl	40 sivua
konkreettinen avustustyö	12 kpl	71 sivua

Taulukko 2. Lehtiaineiston kuvaus

Lehtiaineistona toimiva Noste on julkaisun verkkosivujen mukaan ”riippumaton sosiaali- ja terveysalan journalistinen julkaisu”, jota julkaisivat Huoltaja-säätiö ja SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry. Laatu on ollut keskeinen kriteeri aikakausilehteä tehtäessä. Julkaisun tekeminen lopetettiin 20.5.2016. (Noste 2016.) Kokonaisuudessaan lehteä julkaistiin 2013-2016.

Jo ensimmäisen julkaisuvuoden jälkeen Nosteen julkaisijat pohtivat lehden lakkauttamista, sillä kustannuksia syntyi liikaa. Kustannussäästöjä etsittiin ensisijaisesti sisällön vähentämisestä esimerkiksi sivujen määrää rajoittamalla. Numerosta 2/2014 alkaen lehden liimasidonta hylättiin ja loput numerot ovat vihkomuotoisia. Samasta numerosta alkoi myös yhteistyö Long Playn kanssa. Long Play julkaisee pääasiassa tutkivaa journalistiikkaa, laajoja reportaaseja, henkilökuvia ja esseitä, jotka ovat pitempiä kuin lehtiartikkelit (Long Play 2016). Nosteessa julkaistiin myös jossain toisessa sosiaali- ja terveysalan julkaisussa jo kertaalleen julkaistu artikkeli. Artikkelit valittiin sellaisista aiheista, jolle haluttiin lisää näkyvyyttä ja ne koettiin tärkeiksi. (Laturi 2014, 5.) Nosteessa tärkeäksi koettua laatujournalismia ei lakkautettu, vaan säästöt tehtiin yllä mainituilla keinoilla. Ilmeisesti lehden taloutta ei saatu tasapainoon yrityksistä huolimatta, vaan se lakkautettiin.

3.3 Sosiaalinen konstruktionismi tutkimuksen viitekehyksenä

Metodologisen viitekehyksen tehtävä tutkimuksessa on toimia tutkijan apuna tutkimuksen suuntaamisessa ja jäsentämisessä sekä aineiston tulkitsemisessä ja ilmiöiden selittämisessä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Tutkimuksessani sosiaalinen konstruktionismi ohjaa tarkastelemaan vapaaehtoistyön vetovoimaisuuden rakentumista järjestöjen puheenvuoroissa strategiatyöhön tuotetuissa vastauksissa sekä järjestöjen ”äänitorvena” toimivan lehden artikkeleissa. Sosiaalinen konstruktionismi auttaa pohtimaan, mikä yhteys on arkielämällä ja oppimillamme sosiaalisilla käytännöillä (Kuusela & Saastamoinen 2000, 11). Järjestöjen toiminnalle annetaan ja luodaan merkityksiä sitä ympäröivän yhteiskunnan kulttuuristen tapojen ja tottumusten mukaan (Witkin 2012, 21-22).

Sosiaalinen konstruktionismi tarkoittaa, että kaikki mitä koemme ja koko elämismaailmamme on sosiaalisesti rakentunutta. Ian Hacking (2009, 20-21) esimerkiksi rajaa jonkin ilmiön tarkasteltavaksi kohteeksi tavoitteena tietää asiasta enemmän. Ilmiötä tarkastellaan sosiaalisesti rakentuneena. Tätä rajallista rakentumisen näkökulmaa sovellan tutkielmassani. Vapaaehtoistyön vetovoimaisuuteen liittyviä asioita tarkastelen sosiaalisesti rakentuneina. Vapaaehtoistoiminnan itsessään tulkitSEN sosiaalisesti todellisuudeksi. Hacking (2009, 28-29) kuvaa kirjassaan sosiaalisen todellisuuden väistämättömäksi seuraukseksi ihmisten muodostamassa yhteiskunnassa.

Sosiaalisen konstruktionismi tähdentää, että maailma rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, eikä ole osa luonnollista järjestystä yhteiskunnassa. Rakentunut ja todellinen eivät kuitenkaan ole toisiaan pois sulkevia, vaan ne ovat ajattelumalleja. (mt. 59, 145). Ihisillä on oma sosiaalisesti rakentunut käsityksensä todellisuudesta ja se muokkautuu vuorovaikutuksen myötä. Vuorovaikutuksessa näkyy ympäröivien rakenteiden, esimerkiksi organisaatioiden ja kulttuurin vaikutus. Ihmiset ja järjestöt muokkaavat toimintaansa yhteiskunnassa tapahtuvien muutosten myötä. (Kontio 2013, 83.) Martti Siisiäinen (2011, 155) kirjoittaa yhteiskuntasuhteen määrittelystä seuraavasti: ”Yksilöiden yhteiskuntasuhdetta määrittävä sosiaalisten jäsenyyspiirien kokonaisuus on monin tavoin uudistunut ja sen myötä heidän yhteiskuntasuhteensa, se mitä yhteiskunta itse kullekin

on, on ratkaisevalla tavalla muuttunut.” Samaa ajattelua sovellan tutkimuksessani järjestöihin.

Hacking (2009, 25-26) tunnistaa osana konstruktionismia matriisit, joissa keskustelu ideasta elää. Tässä tapauksessa idea on vapaaehtoistoiminta järjestöissä. Vapaaehtoisuuden vetovoima järjestöissä on rakentunut tietyllä aikakaudella ja vastannut silloiseen tarpeeseen sen aikakauden toimintatapojen kanssa vuorovaikutuksessa. Vuorovaikutuksessa muotoutunut tarve ja halu vapaaehtoistyöhön on ajan kuluessa muuttunut, mutta on yhä olemassa. Eri sukupolvien ihmiset toimivat eri lailla. Taulukko 3. kuvastaa osallistumisen erilaisia vaihtoehtoja. Vapaaehtoistoiminta rakentuu eri yhteyksissä eri lailla. Vapaaehtoistoimintaan voi osallistua tai olla osallistumatta useammalla tavalla, sillä vaihtoehdot eivät ole toisiaan poissulkevia. Martti Siisiäinen ja Tomi Kankainen (2009) kuvasivat artikkelissaan vastaavanlaisella taulukolla erilaisia poliittiseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan osallistumisen tyyppejä. Tässä taulukossa kuvatuissa vaihtoehdoissa vapaaehtoinen aktiivisimmillaan osallistuu sekä järjestöjen organisoimaan vapaaehtoistoimintaan (1), että vapaaehtoistoimintaan järjestöjen ulkopuolella (3). Ihminen voi olla myös hyvin aktiivinen, vaikka ei osallistuisikaan järjestöjen toimintaan (2), mutta osallistuisi silti erilaisiin talkoisiin ja antaisi naapuriapua (3).

	Järjestöjen organisoima vapaaehtoistoiminta	Vapaaehtoistoiminta järjestöjen ulkopuolella, esimerkiksi talkoot, naapuriapu
Osallistuu	1 osallistuu järjestöjen vapaaehtoistoimintaan	3 osallistuu vapaaehtoistoimintaan järjestöjen ulkopuolella
Ei osallistu	2 ei osallistu järjestöjen vapaaehtoistoimintaan	4 ei osallistu vapaaehtoistoimintaan järjestöjen ulkopuolella

Taulukko 3. Osallistumisen eri vaihtoehdot mukaillen Siisiäistä ja Kankaista (2009, 125) Hayn¹ (2007, 26) mukaan

¹ Hay, Colin 2007: Why we hate politics. Cambridge, Polity.

Kansalaisyhteiskunta-ajattelussa rakennetaan kolmannesta sektorista kuvaa julkisen sektorin jatkeena, tavoitteena esimerkiksi elävöittää autioituvat syrjäseudut. Hyvinvointivaltion aikakaudella kansalaisjärjestöt olivat Anita Laceyn ja Suzan Ilcanin (2006, 35-36) mukaan kansainvälisestikin välttämätön paha, mutta laman jälkeen niistä on ajateltu olevan apua julkisen sektorin välttämättömien palveluiden tuottamisessa. Muutaman viimeisen vuosikymmenen aikana julkisten sektoreiden toimintoja useissa eri maissa on siirretty yksityisten organisaatioiden ja järjestöjen tehtäväksi. 1990-luvulla Suomessakin syntyi ”uusi kolmas sektori”, joka tuottaa palveluita julkisen sektorin tarpeisiin (Pyykkönen). Sen alla toimivien järjestöjen toiminta-ajatus rakentuu ulkoapäin eikä samalla lailla jäsenten keskuudesta kuin perinteisissä aatteellisissa järjestöissä. Tämän tyyppisissä järjestöissä tuotetaan palveluita sen mukaan, mitä kunnat niiltä tilaavat ja niillä on palkattuja työntekijöitä. Pelkästään vapaaehtoistoimintaan perustuvalla järjestötoiminnalla ei ole mahdollista turvata kaikkia haja-asutusalueiden palveluita. Palveluiden järjestämistä vastuu on kunnilla. Vapaaehtoistoimintana tuotettujen palveluiden jatkuvuutta ei voi taata samalla lailla kuin julkisen sektorin palveluita.

Järjestöt rakentavat itsensä yhteiskunnallisesti tärkeiksi omassa viitekehysessään. Viitekehys muodostuu määriteltäessä järjestön toimialaa, jolloin järjestöt voivat olla esimerkiksi sosiaali- ja terveystieteiden tai vapaa-aika ja harrasteyhdistyksiä. Yleisesti puhutaan järjestöistä julkisten palveluiden jatkeena tai tuottajina, jos heidän toimintansa palveluiden tuottamiseen liittyy. Silloin ne samaistuvat helposti tärkeitä palveluita tuottaviin. (Hacking 2009, 26-27, 54.) Vaikka järjestöt ovat kansalaisyhteiskunnan rakennuspalasia, eivät kaikki toimi yhteiskunnallisesti yhtä vaikuttavasti. Osalla järjestöistä toiminta voi olla pienimuotoista, riippuen siitä mikä järjestön toiminta-ajatus on. Järjestöjen voidaan ajatella olevan sosiaalisen konstruktionismin mukaan vuorovaikutteisia, sillä niiden jäsenet tiedostavat, millaiseksi järjestö mielletään ja mitä siltä odotetaan. Järjestöt todennäköisesti pyrkivät täyttämään niihin kohdistuneet jäsenten, rahoittajien ja yhteiskunnan odotukset. Samanaikaisesti ne yrittävät vaikuttaa yhteiskuntaan, jotta niiden toiminta sekä niiden ajamat asiat nähtäisiin tärkeinä ja muutokset saataisiin käytäntöön. Sosiaalinen konstruktionismi teoreettisena viitekehysenä auttaa tarkastelemaan vapaaehtoistyön vetovoimaisuuden rakentumista järjestöjen ja potentiaalisten vapaaehtoisten vuorovaikutteisena suhteena.

Sosiaalisen konstruktionismin mukaan muutos on kokoaikaista, koskee se sitten järjestöjä, toimintaympäristöä tai ihmisten suhtautumista vapaaehtoistyöhön. Ajankohtaisuus ja kiinnostavuus määrittävät sosiaalisessa konstruktionismissä paikallisesti ja ajallisesti (Witkin 2012, 33). Pauli Juutin ja Petri Virtasen (2009, 24-25) teoreettisen tulkinnan mukaan organisaatioiden vaikeudet ovat lähtöisin niiden tavasta reagoida muutoksiin yrittämällä pysäyttää muutosprosesseja. Järjestöjen tulee sosiaalisen konstruktionismin kautta tarkasteltuna muuttaa itseään ja omia tapojaan reagoida, jos ne haluavat kehittyä. Muutoksen tulisi lähteä omasta halusta muuttua sekä halusta vaikuttaa. Vaikuttaminen yhteiskuntaan ja toimintaympäristöön tekee toiminnasta mielekästä ja vetovoimaisempaa. Aktiivisten jäsenten ja vapaaehtoisten muuttaessa järjestön toimintaa yhteiskunnallisen tilanteen sekä oman tarpeensa mukaan, toiminta pysyy ajankohtaisena ja myös uusia vapaaehtoisia kiinnostavana.

Sosiaalisen konstruktionismi ohjaa aineiston tulkintaa. Aiemmat tutkimukset aiheesta antavat pohjan, joka luo kehyksen tutkimukselle. Teoriasidonnaisessa analyysissä on yhtymäkohtia teoriaan ja aikaisempiin tutkimuksiin, mutta analyysi ei kuitenkaan suoraan pohjaa teoriaan. (Eskola 2010, 182-183.) Tavoitteeni analysoidessa oli kuljettaa muita tutkimuksia mukana koko ajan, jotta tulkinta ei jäisi erilliseksi havaintojen esittelyksi. Irrallisuus on Jari Eskolan (2010, 182) mukaan vaarana juuri silloin, kun teoria on katsaus tutkimusta varten luettua kirjallisuutta eikä tutkija onnistu yhdistämään sitä kunnolla käytäntöön. Pohdintakin jää silloin irralliseksi kokonaisuudeksi.

Eskola (2010, 180) ei rajaa tutkimuksessa tulkintaa ja analyysiä toisistaan erillisiksi, vaan kertoo asian olevan kirjoittajakohtainen. Aineiston rajaaminen ja jakaminen teemoihin on jo tulkintaa. Se on tutkijan tulkintaa siitä, mitä kirjoittaja on tarkoittanut. Tutkija antaa merkityksen tekstille omasta tutkijan näkökulmasta käsin. (Kiviniemi 2010, 73.) Pentti Moilanen ja Pekka Räihä (2010, 47) huomauttavat myös, että viestin, tässä tapauksessa tekstin, ymmärtäminen tapahtuu jokaisen omista lähtökohdista. Se, miten ymmärrän analysoimani aineiston, on kiinni omista taustatiedoistani ja tulkinnastani. Noste-lehden tyyli kirjoittaa jättää paljon lukijan tulkinnan varaan. Artikkelit ovat helpolukuisia ja kiinnostavia, mutta pelkistetty ja esimerkiksi haastateltuja tulkitsematon kirjoitustyyli jättää lukijalle mahdollisuuden tulkita kirjoituksia laajalti.

Pohdin analyysiä tehdessäni, teenkö tulkintoja liian kevyesti. Aineisto voi tutkimuksessani näyttäytyä epäloogisena, koska se on strategiatyöhön tarkoitettun kyselyn osalta kerätty toista tarkoitusta varten. Päädyin kuitenkin siihen tulokseen, että tutkimustulokseni nousee tästä aineistosta ja se antaa viitteitä siitä, miten asioista järjestöissä ajatellaan. Laadullinen aineisto ei missään olosuhteissa ole absoluuttinen totuus tutkittavasta asiasta, vaan sen merkitys välittyy tutkijan tai tulkitsijan kautta (Kiviniemi 2010, 73, 80-81). Kattavammin asiaa tutkittaessa löytyisi todennäköisesti monenlaisia syitä esimerkiksi sille, miksi järjestöissä ollaan huolissaan jäsenten ja vapaaehtoisten määrästä. Tulokseni tietojeni perusteella muokkautunut tulkinta aineistosta (mt. 2010, 80-81). Tutkimustulokseni sellaisenaan eivät ole yleistettävissä.

Aineistositaatit ovat tutkijan keino todentaa havaintojaan ja tulkintojaan. Tutkija voi tulkintansa yhteydessä, esittää esimerkkisitaatin avulla, mihin tulkinta perustuu ja miten se rakentuu. Jokaisen käytetyn sitaatin yhteydessä tulisi harkita mikä on sen arvo. Jos se ei tuo tekstille lisäarvoa, sitä ei todennäköisesti kannata käyttää. (Eskola 2007, 44.) Oikein käytettynä sitaatit elävöittävät tekstiä ja auttavat lukijaa saamaan paremman kuvan aineistosta ja ymmärtämään tutkijan tulkintoja ja tekstiä. Tutkijan tulkinnat ovat myös uskottavampia, mikäli niiden tueksi voi esittää suoran sitaatin aineistosta. Näin ollen tulkinta ei jää mielikuvituksen varaan.

Sosiaalisen konstruktionismin mukaan asiat, ilmiöt ja yhteiskunta muuttuvat sosiaalisen vuorovaikutuksen seurauksena. Tämän tutkielman aineistossa järjestöissä ollaan huolissaan aktiivisten vapaaehtoisten määrän vähenemisestä ja niissä pyritään vapaaehtoisuuden vetovoimaisuutta, jotta toiminta jatkuisi. Järjestöjen organisoima vapaaehtois-toiminta koetaan tärkeäksi varmasti osittain senkin takia, että esimerkiksi sosiaali- ja terveystaloudelliseksi keskustelijaksi itseään kutsuva Noste-julkaisu korostaa järjestöjen tärkeää roolia julkisen sektorin ohella palveluiden tuottajana. Järjestöistä kumpuavan huolen lisäksi tutkijat (esim. Pessi & Oravasaari 2010) ovat tehneet tutkimuksia kolmannen sektorin vapaaehtoistoiminnasta, mutta huoli järjestötoiminnan vähenemisestä muutosten yhteydessä on todettu aiheettomaksi – järjestöt ovat voimissaan. Oleellista onkin tarkastella järjestöjä ja niiden vapaaehtoistoimintaa paikkaan, tilaan ja aikaan kiin-

nittyneinä. Kaupunkien toimiessa useimpien järjestöjen toimintaympäristöinä, on potentiaalisia vapaaehtoisia enemmän kuin haja-asutusalueilla. Väestön muuttaessa kasvukeskuksiin ei maaseudulla ole mahdollista järjestää organisoitua vapaaehtoistoimintaa yhtä paljon kuin aiemmin, jos potentiaaliset toimijat ovat muuttaneet muualle. Tätä ajatusta pohditaan tutkielman tuloksissa enemmän.

On mahdollista, että syrjäseutujen väestöjen ikääntyessä, ikääntyvät myös ikäihmisille tyypilliset järjestöt. Järjestöt, jotka eivät yhteiskunnan muuttuessa ole pysyneet muutoksessa mukana vaan ovat niin sanotusti jo tehneet tehtävänsä. Jos toiminta ei ole pysynyt nuorempiin sukupolviin vetoavana, ei toiminnalle ehkä riitä jatkajia. (Kuvaja 2007, 121.) Kaupungeissa ja kasvukeskuksissa, joissa erilaisia toimintamuotoja ja aktiivisia tekijöitä on enemmän, on helpompi toteuttaa projektiluonteisemmaksi muuttunutta toimintaa. Maaseudulla vapaaehtoistoiminta ei välttämättä ole järjestöjen organisoimaa. Vapaa- muotoinen yhteisöllisyys voi monin paikoin korvata järjestöt. Yhteisöt pystyvät toimimaan yhdessä ilman järjestöjä, jolloin kenenkään ei tarvitse vastata kokouksista, pöytäkirjoista ja muusta paperityöstä. Yhdistykseksi rekisteröityminen tekee toiminnasta virallisempaa ja osalle yhteisön jäsenistä samalla epämiellyttävämpää. (Kumpulainen 2012, 97.) Maaseuduilla perinteinen naapuriapu on osa yhteisöllisyyttä.

3.4 Tutkimusprosessi

Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää tarkastella aineistoa tutkimuskysymyksen kannalta oleellisesta näkökulmasta. Havaintojen perusteella aineistoa analysoidaan. Pertti Alasuutari (2001, 88) kirjoittaa aineiston kulttuurisesta paikasta. Analyysillä tulee perustella havaintojen merkitys aineiston sekä myös mahdollisten muiden tutkimusten pohjalta. Laadullisella tutkimuksella ei saavuteta tilastollisia todennäköisyyksiä, mutta esiin nostetut havainnot voivat silti kertoa tärkeitä asioita esimerkiksi yhteiskunnan ilmiöistä tai ihmisten käyttäytymisestä.

Toteutan pro gradu -tutkielman laadullisena tutkimuksena. Tutkimus on minulle prosessi, kuten Kari Kiviniemi (2010, 70) laadullista tutkimusta luonnehtii. Juha T. Hakala

(2010, 20) puolestaan kuvailee tutkijaa ympäröivää elämää prosessimaiseksi virraksi, josta tutkija tekee omat johtopäätöksensä virran pysähtymättä. Tutkimus on vain ote liikkeellä olevasta ilmiöstä, joka jatkaa elämistään. Sosiaalityön opintojen aikana olin huomannut järjestöt kiinnostaviksi ja tärkeiksi toimijoiksi, joihin en kuitenkaan ollut perehtynyt. Päätin tutustua järjestöjen toimintaan gradutyöskentelyn yhteydessä. Aloitin tutkimusprosessin lukemalla Lapin järjestöstrategiaa varten kerättyä aineistoa. Pääsin tutustumaan aineistoon keskusteltuani tutkielmani järjestöihin liittyvästä teemasta Neuvokkaan toiminnanjohtajan Suvimaria Saarenpään kanssa, joka antoi aineiston käyttöni. Tarkastelin ensin koko aineistoa ja kiinnitin huomiota toistuviin vapaaehtoisten tai jäsenmäärän vähyyttä koskeviin vastauksiin. Useissa järjestöissä oli huolena toiminnan jatkuvuus tulevaisuudessa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa jo aineistonkeruuvaiheessa tehdään alustavaa tulkintaa. Alustava tulkinta voi rajata aineistonkeruuta ja tehtävänasettelua. (Hakala 2010, 18-19.) Tutkimusprosessin edetessä hahmottelin tutkimuskysymykseni sen pohjalta, mitä olin aineistosta havainnut eli alustava tulkinta aineistosta ohjasi tutkimuskysymykseni asettelua.

Systemaattinen aineiston läpikäyminen on analyysin edellytys. Mikäli aineisto läpikäydään ilman sääntöjä, on vaarana tutkijan omien käsitysten ja ennakkoluulojen peilautuminen aineistosta tulkintaan. (Alasuutari 2001, 82-83.) Tutkija saa tutkimusmenetelmän avulla systemaattisesti luokiteltua aineiston, oli hänellä käytössä mikä tahansa menetelmä. Tutkimuksen tekijän tehtävänä on oman ajattelunsa avulla tuottaa tietoa aineiston pohjalta. Relevantti kysymys tutkimuksen onnistumisen kannalta on, kuvaako aineisto sitä ilmiötä, johon tutkimuksessa on tarkoitus perehtyä. (Hakala 2010, 22-23.)

Seuraava askel prosessissani oli syventyä tarkemmin järjestöstrategiaa varten kerättyyn kyselyaineistoon kokonaisuudessaan. Valitsin aineistosta niiden kysymysten avovastaukset, jotka tarjosivat tutkimustehtävän kannalta oleellista aineistoa. Oleellista tietoa tuottavia kysymyksiä oli yhteensä viisi (ks. taulukko 1). Samalla jäsensin aineistoa, jotta tärkeät asiat eivät rajautuisi pois vaan aineiston informaatioarvo kasvaisi (Eskola 2010,193). Tavoitteeni oli analysoida avovastaukset ja samalla syventyä tutkimusaiheeseen ja kerätä tietoa ilmiöstä. Tutkimuksen eri elementit kehittyvät laadullisessa tutkimuksessa usein samalla kun tutkimus etenee (Kiviniemi 2010,70). Näin kävi myös tässä tutkimuksessa. Analysoituani vastaukset, minulla oli selkeä kuva ilmiöstä ja havaitsin siihen läheisesti

liittyvät naapuriavun ja talkootoiminnan, joita en ollut aiemmin samalla lailla mieltänyt osaksi tutkimustani. Samalla huomasin selkeänä tarpeen kerätä tutkimustani varten lisää aineistoa, joka tukisi tutkielmaani ja antaisi lisätietoa tutkimastani ilmiöstä. Toimintatapani osoitti tietoisuudessani tapahtunutta kehitystä tutkimuskysymyksen kannalta. Työskentelyni myötä tutkimusaihe kirkastui minulle entisestään. Laadullisen tutkimuksen prosessimaisen luonteen mukaisesti keräsin ja käsittelin aineistoa tutkimuksen eri vaiheissa. (Kiviniemi 2010, 70-71.)

Kyselyaineistosta analyysia varten valitsemani kohdat olivat avovastauksia. Vastaukset analysoin teemoittelemalla ja teemoista etsin alateemoja, jotka värikoodausta apuna käyttäen merkitsin myös aineistoon. Pääteemoiksi valitsin vapaaehtoistyön vetovoimaisuutta käsittelevät kysymyksistä nousevat teemat: vapaaehtoistyöllä tuotettu hyvinvointi, järjestöjen tulevaisuudenkuva, vaikutusmahdollisuudet ja viestintä. Teemoittelulla pyritään Eskolan (2010, 193) mukaan löytämään tutkimusongelman kannalta mielenkiintoisia sitaatteja, joita tutkija voi tulkita. Jaettuani vastaukset alateemoihin analysoin vastauksia oman tutkimuskysymyksen näkökulmasta. Analysoidessani ja tulkintoja tehdessäni pidin myös mielessä, että kysely oli tehty järjestöstrategiaa varten ja että vastaukset annettiin suoraan lomakkeessa kysyttyihin kysymyksiin. Tulkintani aineistosta ei todennäköisesti anna samaa tulosta kuin jos järjestöistä kysyttäisiin suoraan vastausta tutkimuskysymykseeni. Tutkielman teoreettisen viitekehyksen näkökulmasta järjestöjen vastaukset ovat rakentuneet siinä todellisuudessa, joka ympäröi järjestöjä. Vastaukset kysymyksiin on annettu tiedostaen jäsenten ja yhteiskunnan järjestölle asettamat odotukset. Samalla vastauksilla on pyritty vaikuttamaan ja tuomaan esille epäkohtia, joihin strategiatyöllä voi vaikuttaa.

Jo pääpiirteissään analysoitu aineisto toimi pääasiallisena aineistona, mutta se ei ollut riittävän laaja toimimaan tutkielman ainoana aineistona. Analysoituani järjestöstrategiaa varten kerätystä aineistosta vapaaehtoisuutta koskevia avovastauksia kerroin graduseminaarissa suunnitelmastani haastatella joitakin järjestöjä heidän vapaaehtoistyönsä tiimoilta. Sain ohjaajalta ehdotuksen tarkastella Noste-lehteä sen ilmestymisen ajalta, jotta tutkimuksen metodi pysyisi samana, eikä tarvitsisi perehtyä uuden tiedonkeruumetodin saloihin. Tutkimus pysyy selkeämpänä ja hallitumpana kokonaisuutena, jos aineistot ovat saman tyyppisiä.

Järjestöstrategiaa varten kerätty kyselyaineisto kertoo järjestöjen ajatuksista Lapissa. Aineisto on paikkaan, aikaan ja tilaan sidottu ja tarjoaa tutkijalle väläyksen sen hetkistä tilanteesta. Noste-lehdet aineistona tarjoavat sosiaali- ja terveysalalta näkemyksen: ”niin ihmisten elämään kuin yhteiskunnan kehitystrendeihin ja päätöksentekoon” (Uusi hyvinvoinnin aikakauslehti... 2013). Analysoitaessa aineistoa täytyy muistaa aineistojen eroavuus keskustelun paikannuksen osalta. Kaksi erilaista aineistoa, jotka ovat kuitenkin riittävän samankaltaisia, tuovat erilaista näkökulmaa tutkimustehtävään. Kyselyaineistosta nousi esille vapaaehtoistyön tilanteen tunnistamiseen liittyviä vaihtoehtoja, miten järjestöissä nähdään vapaaehtoistoiminnan tilanne. Lehtiaineiston artikkeleita analysoimalla loin katsauksen järjestöillekin suunnatun, sosiaali- ja terveysalan keskustelua käyvän julkaisun esille tuoman tulkinnan järjestöjen vapaaehtoistoiminnasta.

Ensi selaamisella löysin lehdistä vain muutaman tutkimustani kuvastavan artikkelin ja päätin jo hylätä ne aineistona. Seuraavana päivänä pohdin vaihtoehtoa uudelleen. Valitsemani teorian mukaan vapaaehtoistyön vetovoimaisuus ilmiönä muodostuu ja muuttuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa. Lehtien kautta saisin analyysiin yhteiskunnallisen keskustelun ulottuvuuden. Se kuvaa, miten valtakunnallisessa sosiaali- ja terveysjärjestöjä edustavassa lehdessä puhutaan vapaaehtoistoiminnasta, sen vetovoimaisuudesta ja vapaaehtoistoiminnan tarpeesta. Päätin tarkastella, onko järjestöjen kyselytutkimuksen vastauksissa löydettävissä teemojen puolesta yhtäläisyyksiä tarkasteltuihin lehden artikkeleihin. Etsin julkaisusta samoja teemoja kuin analysoimistani kyselytutkimuksen avovastauksista, mutta huomasin nopeasti, että teemat eivät esiintyneet aineistoissa samalla lailla. Osa maininnoista oli vain vapaaehtoistyötä sivuavia, mutta konteksti, missä siitä puhuttiin, kertoi jotain enemmän. Lehtiaineiston pääteemoiksi muodostuivat rahoitus, heikompien edustaminen, yhteiskunnalliset järjestelmät ja kehitystyö sekä konkreettinen avustustyö eri muodoissa. Pohdin teemojen kautta, millaisen kuvan julkaisu antaa vapaaehtoistoiminnalle ja sen mukana kulkevalle yhteisöllisyydelle sekä miten yhteiskunnallinen keskustelu pystyy antamaan järjestöille tukea tai vaikeuttamaan niiden toimintaa. Valitsin lehtiaineiston tutkielmani osa-aineistoksi tukemaan pääasiallista kyselyaineistoa.

Lehden osalta aineiston analysointi oli erilaista kuin valmiin kyselyaineiston osalta. Lu-
kiessani läpi kaikki lehdet, merkitsin vapaaehtoistyön vetovoimaisuudesta kertovat koh-
dat. Otin tarkastelun kohteeksi teoreettisen viitekehyksen mukaan sen, miten niissä pu-
hutaan järjestöjen vapaaehtoistoiminnasta ja sen vetovoimaisuudesta ja millaisissa asia-
yhteyksissä. Sosiaalinen konstruktionismi ohjaa lukemaan aineistoa vuorovaikutussuh-
teet huomioiden. Miten julkaisun artikkelit luetaan ja minkälaisen käsityksen niistä saa
järjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. On hyödyllistä pohtia myös miksi lehdessä kirjoite-
taan juuri niistä aiheista ja näkökulmista. Yhteiskunnallinen keskustelu ohjaa toimittajia
tarttumaan ajankohtaisiin aiheisiin, koska niihin suuntautuu myös lukijoiden mielen-
kiinto. Lehti kirjoittaa yhteiskunnan kehitystrendeistä ottaen kantaa myös päätöksente-
koon (Uusi hyvinvoinnin aikakauslehti... 2013).

3.5 Tutkimus ja etiikka

Etiikka tulisi Henriikka Clarkeburnin ja Arto Mustajoen (2007, 25-26, 38-39) mukaan
nähdä kyknä analysoida päätöksentekotilanteita. Toisille eettiset päätöksentekotilan-
teet ovat jokapäiväisiä ja toiset eivät niitä huomaa, vaan toimivat sen kummemmin asi-
oita ajattelematta. Oleellinen osa eettistä päätöksentekoprosessia on seurausten mää-
rittely. Seurauksia ovat tutkimuksesta aiheutuvat hyödyt ja haitat. Laajasti ajateltuna
hyötyjä ovat kaikki tavoiteltavat ja haluttavat asiat ja haittoja puolestaan kaikki se, mitä
yritetään välttää. Haitat ja hyödyt määrittyvät tutkimuksen- tai päätöksentekijän oman
arvomaailman mukaan, joka yleensä muotoutuu osaksi yhteisön arvomaailmaa.

Teemme tutkimusprosessissa eettisiä valintoja, kun tiedostamme mitä teemme ja mie-
timme mahdollisia seurauksia eri näkökulmista (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 302). Jo
tutkimusprosessin aluksi olisi hyvä pohtia mitä tutkii ja miten, jotta jo suunnitteluvai-
heessa voi harkita eettisiä kysymyksiä luontevana osana tutkimusta. Eettisyyden asetta-
mat haasteet eivät Anneli Pohjolan (2007, 17-18) mukaan estä tutkimuksen tekemistä,
jos asian vaatima sensitiivisyys on huomioitu jo toteutuksessa.

Eettisyyteen olen pyrkinyt ohjeistuksen mukaisesti myös omassa tutkimuksessani. Kerhon mahdollisimman selvästi mitä olen havainnoinut ja miten päätyntä tulkintoihin. Aineistoni on kahdenlainen. Kyselyaineisto ei ole julkinen, mutta olen pyrkinyt kertomaan sisällöstä analyysin yhteydessä ja esitän myös havaintojani tukevia esimerkkejä otteina aineistosta. Toinen aineisto on julkaisu, joka on kaikkien saatavilla. Myös tätä aineistoa analysoidessani olen kertonut mihin havaintoni ja tulkintani perustuvat. Analysoin aineistoja myös yhdessä, jotta huomaisin niiden sisältämät yhteydet ja eroavat kohdat paremmin. Aineistot ovat erilaisia, joten niitä täytyy tarkastella myös samanaikaisesti, jotta merkitykset paremmin avautuisivat.

Avoimuus on osa eettistä tutkimusentekoa. Aineiston keruusta alkaen tutkijan tulee kertoa avoimesti mitä menetelmiä käyttäen tulokset on saavutettu. Tutkijan vastuulla on myös oikeuden tekeminen aineistolle. Tulkinnat tulee tehdä niissä yhteyksissä joihin asiat kuuluvat. Tutkimusprosessin kuvaaminen on avoimuutta ja rehellisyyttä. Koska tutkimuksen tekeminen pohjaa aiemmin tehdyille tutkimuksille, tulee tutkijan olla avoin myös sen suhteen, mikä on hänen itsensä aikaansaamaa ja missä tutkimuksen osissa on hyödynnetty muiden tekemiä tutkimuksia. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 44-45.)

Vastuu tutkimuksen tulkinnasta ja tuloksista on minulla, joten olen tutkimusprosessin aikana pyrkinyt tekemään tulkinnat harkiten ja parhaalla osaamallani tavalla. Ari Hirvosen (2006, 45) ja Panu Raatikaisen (2006, 105) mukaan eettisesti hyvä tutkimus kantaa vastuun siitä, miten ja mihin tutkimusta käytetään. Moraalisesti on väärin tarkoituksellisesti tutkia ja sitä kautta auttaa kehittämään esimerkiksi joukkotuhooaseisiin soveltuvia innovaatioita. Käyttötarkoituksesta ja -kohteesta voi tutkija kuitenkin antaa vain suosituksen, mikäli tutkimuksen tulokset ovat julkisia.

Tutkija käyttää valtaa tehdessään tutkimusprosessin aikana valintoja. Esimerkiksi aineiston jakaminen teemoihin luokittelee aineistoa. Aineiston lajittelu ja tulkitseminen tapahtuvat tutkijan omista lähtökohdista, jolloin se ei ole arvovapaata. (Pohjola 2007, 27-29.) Kvalitatiivinen tutkimus on hyväksytty olevan enemmän sidottua arvoihin kuin kvantitatiivisen tutkimuksen. Kvantitatiivinen tutkimus ei myöskään ole arvovapaata, koska siinäkin tutkija tekee tulkintoja, mutta määrämittaisen ”kovan” tiedon katsotaan usein olevan objektiivisempaa. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 48.)

”Tavoittelemisen arvoista on mahdollisimman objektiivinen tutkimus” (Raatikainen 2006, 105). Tutkija voi jo ennen tutkimukseen ryhtymistä pohtia omia ennakkoluulojaan ja asennettaan. Jos tutkittava aihe on kovin lähellä omaa itseään, voi objektiivisuutta pyrkiä varmistamaan etukäteen ottaen kuitenkin huomioon edellä mainitun kohdan siitä, ettei täysin arvovapaata tutkimusta ole olemassa. Omassa tutkimuksessani olen pyrkinyt olemaan mahdollisimman avarakatseinen. Minulla ei ole järjestöistä tai järjestöjen organisoimasta vapaaehtoistoiminnasta juuri kokemusta. Toisaalta voin juuri kokemuksen puutteen takia olla helpommin johdettavissa harhaan esimerkiksi lukemieni tavoitehakuisten kirjoitusten kautta.

Omassa tutkimuksessani on käytetty aikaisempia tutkimuksia mahdollisimman kattavasti taustalla ja viittauksia lähteisiin mahdollisimman tarkasti, jotta lukijalle ei jäisi epäselväksi, mikä on omaa tulkintaani ja mikä on jonkun toisen ajattelua. Viittauskäytännön tärkeyttä on korostettu läpi yliopisto-opintojen ja niiden tärkeyttä kuvataan myös kirjallisuudessa (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 104; Pohjola 2007, 14). Kuvaan aineiston ja koko tutkimusprosessin, jotta tutkimukseni ja tulkintani aineistosta olisi avointa ja lukijalle hahmottuiksi kokonaisuus, jonka pohjalta tulkinat ja tulokset ovat muodostuneet.

Tutkimuksessani osa-aineistona on Lapin järjestöstrategiaa varten kerätyn kyselytutkimuksen vastaukset. Järjestöt ovat vastanneet kysymyksiin tavoitteenaan vaikuttaa strategiatyöhön. En tiedä, pyydettiinkö järjestöiltä lupa käyttää vastauksia tutkimuksissa. Sain luvan käyttää aineistoa pro graduni tutkimusaineistona strategiatyössä mukana olleelta henkilöltä. Minulle luovutetussa aineistossa ei ole vastaajien nimiä, järjestöjen nimiä tai muitakaan yksilöimistietoja, joten siltä osin vastaajien anonymiteetti on suojattu. Vaikka vastaukset on annettu julkiseen strategiatyöhön, on kyselyä tehdessä ehkä annettu lupaus, että vastauksen antaja tai järjestö ei ole vastauksista tunnistettavissa. Tutkimukseni toinen aineisto, Noste-lehti, on jo valmiiksi julkaistu. Siltä osin minun ei tarvinnut miettiä yksilönsuojaa tai muitakaan luottamukseen liittyviä asioita.

Aineiston tulkinan tulee perustua tietoon, jolloin se on perusteltavissa. Ilkka Niiniluodon (2002, 31, 40) artikkelin mukaan tieteellisen tiedon tavoitteena on ollut Aristoteleen ajoista asti muotoilla yleisiä säännönmukaisuuksia. Puhutaankin tutkimuksen tulosten

yleistettävyydestä, johon tiede pyrkii. Vastapainona on esimerkiksi median pyrkimys personoida tietoa, jolloin ajatellaan ilmiön vaikuttavuutta yksittäisen ihmisen kannalta. (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 258.)

Sosiaalinen konstruktionismi antaa näkökulman tarkastella tutkimusaihetta sosiaalisesti rakentuneena. Aineistoa tulkittaessa tulee etsiä vuorovaikutussuhteita, jotka yhdessä rakentavat merkitysrakenteita ja reagoivat vuorovaikutuksessa. Teorian mukaan tietoon tulee suhtautua kriittisesti ja haastaa itsestäänselvyydet. Vaikka tieto on perusteltavissa ja yleistettävissä, ymmärtää meistä jokainen tiedon kuitenkin eri lailla, omista lähtökohdista. (Parton & O’Byrne 2000, 24-25.) Jokainen voi tulkita tiedon eri tavalla, jolloin se tässä tutkimuksessa ajatellaan sosiaalisesti rakentuneeksi. Jos kaikki kokemukset tulkitaan sosiaalisesti rakentuneeksi, saattaa se silloin vähätellä ihmisten kokemuksia. Nigel Parton ja Patrick O’Byrne (2000, 49-50) kuitenkin tähdentävät, että kokemukset eivät muodostu tyhjiössä. Kokemukset muodostuvat osana yhteisöjä ja kulttuureja. Sosiaalinen konstruktionismi ei kiistä kokemusten aitoutta, mutta se, mitä merkityksiä kokemuksele annetaan, on yksilöstä itsestä, yhteisöstä ja vielä laajemmin kulttuurista kiinni.

Tutkimukseni keskittyy järjestöllisen vapaaehtoistoiminnan vetovoimatekijöihin ja niiden merkityksiin. Tutkin merkitysten muodostumista vuorovaikutuksessa järjestöjen, yhteiskunnan ja ympäristön kanssa. Parton ja O’Byrne (2000, 49-50) kuvaavat erilaisia näkökulmia maisemiksi, joissa kokemukset rakentuvat. Maisemat ovat periaatteessa samat kaikille, mutta mitä niistä huomataan, riippuu havainnoijasta. Maisema voi luoda erilaisia tunnetiloja, jotka muuttuvat vuodenaikojen ja jopa sään vaihteluiden myötä. Ympäristön käyttäminen vaikuttaa maisemaan ja muokkaa sitä yhteisön sääntöjen ja lakien puitteissa. Mitä havainnoija maisemassa näkee, riippuu siis havainnoijan omista käsityksistä, olosuhteista, ajasta ja monesta muusta muuttuvasta tekijästä. Havaintoja tekevillä puolestaan on mahdollisuus vaikuttaa käyttötarkoitusten ja ohjauksen kautta maiseman elämiseen ja muotoutumiseen.

4 Vetovoimaisuuden osatekijät

4.1 Vapaaehtoistoiminta hyvinvoinnin tuottajana

Järjestöstrategiaa varten kerätyn aineiston avoimissa vastauksissa näkyy selkeästi, miten järjestöjen vastaajat mieltävät hyvinvoinnin. Vastauksissa näkyy ajatus, että yhdessä tekeminen tuottaa hyvinvointia. Vapaaehtoistoiminnan positiivinen merkitys hyvinvoinnille todettiin myös esimerkiksi Binderin ja Freytagin artikkelissa (2013). Yhdessä tekeminen on vastauksissa pienellä paikkakunnalla tai kylässä tehtävää toimintaa yhteisten mahdollisuuksien puolesta, kaikenlaista harrastetoimintaa lapsille, nuorille, aikuisille ja vanhemmalle väestölle. Kylissä ja kaupungeissa yhdessä tekeminen tai oleminen voi olla myös tukea silloin, kun kohtaa sairauden tai vaikean elämäntilanteen. Järjestöissä harrastetaan esimerkiksi kulttuuria, urheilua ja kädentaitoja. Yhdessä toimitaan myös iäkkäiden hyväksi, jotta he pysyisivät virkeinä ja jaksaisivat asua sekä pärjäisivät kotona kauemmin.

”Järjestämme laadukasta ja kehittävää harrastustoimintaa alueen lapsille, nuorille ja aikuisille. Toiminnassa on mahdollista kehittää itseään ja oppia uusia tekemisen muotoja, luonnossa toimimista ja liikkumista sekä yhdessä toimimista.”

”Tuo tietoa Lappiin ns. suurelle yleisölle kuin kohderyhmälle, poistaa ennakkoluuloja (vaikuttaa työmarkkinoille, sosiaalisiin yhteisöihin), on tukena jäsenistölleen, vertaistuki on tärkeä osa toimintaa”

”Pyrimme aktivoimaan kylämme asukkaita yhteisöllisyyteen ja näkemään yhdistystoiminnan mahdollisuutena vaikuttaa oman elinympäristön kehittämiseen.”

Vastausten perusteella hyvinvointia tuottaa liikkuminen ja sosiaalinen kanssakäyminen muiden ihmisten kanssa. Sairauksien yhteydessä avun saaminen ja sen perille toimittaminen edesauttaa hyvinvointia ja vertaistuki hyvinvoinnin osatekijänä korostui. Tiedon välittäminen järjestöjen jäsenille ja myös muille kiinnostuneille nähtiin myös hyvinvointia keskeisesti tuottavaksi elementiksi. Yleisesti vastauksissa näkyi vastaajien käsitys, että aktiivisuus edistää ihmisten hyvinvointia, oli aktiivisuus sitten minkä muotoista ta-

hansa. Jemima Bidee ym. (2013, 34) korostaa vapaaehtoistoiminnan positiivista vaikutusta henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin sekä lisäksi yleisen omaan elämään tyytyväisyyden suhteen.

Lehtiaineistossa ei puhuttu suoraan hyvinvoinnin tuottamisesta. Niissä lähtökohtana oli avun tuominen sitä tarvitsevien elämään. Esille nousi esimerkiksi sairauksien hoitaminen ja avun tarjoaminen ruuanjakelussa.

”Kukaan ei tule ruokajonoon huvikseen. Monille viikoittainen ruokakassi on ainoa mahdollisuus ruokkia perhe.” (Noste 4/2015, 9)

Hyvinvointia edistetään vähentämällä kurjuutta, oli näkökulma, josta artikkelit oli kirjoitettu. Julkaisun aiheiksi oli valikoitunut epäkohtia, eikä niinkään järjestöjen arkista auttamistyötä vapaaehtoisvoimin. Artikkeleilla tuodaan esille sitä, kuinka huonosti asiat voivat olla, kun ne todella ovat huonosti. Järjestöjen toiminta jäsenten ja auttamiskohteiden hyväksi tapahtuu pääasiassa ennen kuin asiat todella huonosti tai vertaistuen näkökulmasta, jolloin niiden toiminta on ennalta ehkäisevää ja tärkeässä roolissa.

Järjestötoiminta ajatellaan osaksi hyvinvoinnin tuottamista. Aina välillä toisten ihmisten auttaminen tuntuu ajankohtaiselta. Silloin, kun asia tulee meitä itseämme lähelle, tunnistamme avuntarpeen ja haluamme olla mukana tuottamassa hyvinvointia. Järjestöt toteuttavat työtään osana laajempaa kokonaisuutta ja ajavat myös niiden ihmisten asiaa, jotka eivät ole järjestön jäseniä (Kumpulainen 2012, 96). Yhdysvalloissa huomattiin vuoden 2011 syyskuussa tehtyjen terrori-iskujen jälkeen, että vapaaehtoisten määrä lisääntyi. Terrori-isku sijoittuu sivulla 6 esitellyn kuvion 1. tilannekohtaisiin muuttujiin, joka vaikuttaa ihmisten päätökseen ryhtyä vapaaehtoistoimijaksi. Vapaaehtoistoimintaan tuli syyskuun terrori-iskun jälkeen lisää aktiivisia kaikenlaisiin järjestöihin. Eniten vapaaehtoisia liittyi pelastusjärjestöjen toimintaan, mutta muita järjestöjä, jotka saivat uusia jäseniä, olivat muun muassa eläinten, lasten, seksuaalivähemmistöjen ja iäkkäiden hyväksi toimivat järjestöt. (Penner 2002, 449.) Hyvinvoinnin tuottaminen ja toisten ihmisten auttaminen ovat selkeästi vetovoimatekijöitä järjestöjen vapaaehtoistoiminnalle ja vetovoima muodostuu osana yhteiskuntaa ja toimijoiden välistä vuorovaikutusta. Julkisuudessa tuotettu tieto kriiseistä, hyvinvoinnin vajeista ja epäkohdista aktivoivat va-

paaehtoistoimintaan. Avun tarpeeseen reagoidaan tarjoamalla oma työpanos hyvinvoinnin tuottamiseksi. Vapaaehtoisuuden perustuessa vertaisuuteen, on vapaaehtoinen omakohtaisesti käynyt läpi saman elämäntilanteen ja sen vuoksi kykenee ymmärtämään mitä toinen käy läpi ja tarvittaessa voi auttaa kriisistä selviämisessä.

4.2 Vapaaehtoistoimintaan sitoutumisen haasteet

Kyselyaineistossa nousi selvästi esille huoli aktiivisten toimijoiden määrän vähenemisestä järjestöissä. Osittain huoli liittyi siihen, että Lapin maaseudun uskotaan autioituvan, väestön ja palveluiden siirtyessä kaupunkeihin ja asutuskeskuksiin. Pääosin huoli kohdistui siihen, että järjestöjen jäsenmäärien ajatellaan pienenevän ja aktiivisten toimijoiden vanhenevan. Huoli ei kuitenkaan koskettanut kaikkia järjestöjä, sillä toisissa järjestöissä oli riittävästi aktiivisia vapaaehtoistoimijoita. Vastauksissa asia nousi esille sekä positiivisten että negatiivisten tulevaisuuskuvien kautta. Uusia aktiivisia toimijoita kaivataan mukaan toimintaan jakamaan vastuuta, puhaltamaan uutta innostusta vanhoihin jäseniin sekä uudistamaan ja päivittämään toimintaa. Erityisesti nuoria toivottiin mukaan osallistumaan järjestöjen toimintaan. Vastauksissa pohdittiin paljon, mistä toimintaan saataisiin uusia jäseniä.

”Yhdistysten toiminta on tällä hetkellä pahassa kriisissä. Rahanpuute. Nuorten kiinnostuksen puute vapaaehtoistoimintaan on silmiinpistävää. Kun nykyinen vanha polvi siirtyy syrjään (kuolee) niin yhdistystoiminta pysähtyy juuri varsin. Ikävä vanhoja aikoja ja aktiivista nuorisisoa.”

Kun ottaa huomioon, että asutus Suomessa on varsin epätasaisesti jakautunut ja nuorille on koulutusta tarjolla pääsääntöisesti asutuskeskuksissa, ei nuoremman polven niukka järjestötoimintaa mukaan lähteminen Lapissa ole yllättävää, sillä nuoria on muutenkin vähän. Myös työllistymismahdollisuudet ovat Lapissa ja erityisesti haja-asutusalueilla heikommat kuin kaupungeissa. Aydinli ym. (2016) on todennut tutkimuksessaan, että vapaaehtoistoiminta keskittyy urbaaneille alueille. Mikäli alueella ei juuri ole opiskelu ja työ mahdollisuuksia nuorille tai nuorille aikuisille, ei järjestötoimintaakaan ehkä ole päivitetty vastaamaan heidän kiinnostuksen kohteitaan ja nuoriin vetoavaa tapaa toimia.

On haastavaa saada nuoria mukaan toimintaan, jos toiminta on suunnattu eri ikäluokan ihmisille. Vetovoimaa ei siinä tapauksessa ole syntynyt.

Maaseudulla on ollut vielä joitakin kymmeniä vuosia sitten vahvaa seuratoimintaa kuten nuorisoseuroja. Nuorisoseuratyyppistä tyyppistä toimintaa kaivattiin osassa vastauksista samalla kun nuoria kaivattiin järjestöjen toimintaan mukaan. Alun perin nuorisoseuratoiminnalla pyrittiin tarjoamaan nuorisolle kehittävää tekemistä, jotta he käyttäisivät aikansa hyödyllisesti (Kumpulainen 2012). Nuorisoseuratoiminta on ollut maaseudulla vahvempaa kuin kaupungeissa. Nuorisoseuratoiminnassa on ollut mukana paljon nuoria, joten toiminnan väheneminen varmasti osaltaan näyttäytyy aktiivisten nuorien vähenemisenä. Ylipäänsä väestön väheneminen maaseudulla voi näyttäytyä aktiivisten henkilöiden puutteena.

Yhteistyö kunnan ja muiden järjestöjen kanssa mietitytti vastaajia. Järjestöjen taloudellisen tilanteen ei uskottu parantuvan, vaikka sitä toivottiin, joten ehkä siitä syystä yhteistyö ja vastavuoroisuus kuntien kanssa nähtiin tärkeäksi osaksi tulevaisuuden toimintaa. Kunnilta toivottiin apua ja joustamista tilojen käytön suhteen ja mahdollisuuksia vaikuttaa kunnan tiedotuskanavien kautta. Jos järjestöt saisivat kunnalta tilat käyttöönsä edullisesti tai ilmaiseksi, he puolestaan huolehtisivat hyvinvoinnin tuottamisesta kuntalaisille järjestämällä harrastetoimintaa kaikenikäisille ja virkistystoimintaa esimerkiksi vanhuksille ja vapaaehtoistyöntekijöille. Vastavuoroisuuden periaatteelle nähtiin tulevaisuudessa olevan tarvetta. Vapaaehtoistoiminnan merkitys ja vetovoimaisuus rakentuvat yhteistyössä vapaaehtoisten ja yhteiskunnan kanssa.

Järjestöjen välinen yhteistoiminta näyttäytyi myös tulevaisuuden kuvassa. Yhteistyöllä toivottiin saavutettavan parempaa näkyvyyttä ja resurssien säästöjä.

"Kunnissa ymmärretään paremmin varhaisnuorille ja nuorille suunnatun ohjatun toiminnan merkitys mm. syrjäytymisen ehkäisijänä. Tuet kolmannen sektorin toimijalle ovat sen mukaiset. Pystymme kouluttamaan valmentajat ja maksamaan heille pientä korvausta heidän tekemästään työstä. Se, että ihmiset uhraavat viikoittain lukemattoman määrän tunteja ohjatessaan lapsia ja nuoria ei ole tulevaisuutta. Koulut ovat koko päivän kuntalaisten käytössä "toimintakeskuksina". Kunnat eivät peri vuokria nuorille järjestetyistä tilaisuuksista. Kunnan päättäjät iloitsevat siitä, ettei kalliita tiloja seisoteta tyhjiin ja että on joku taho, joka järjestää laadukasta toimintaa aluensa ihmisille."

”Jäsenillat on kehittyneet parempaan suuntaan, jäsenmäärä moninkertaistunut, ja uusia aktiivisia toimijoita on runsaasti mukana. Ennallaan ei saisi olla oikeastaan mikään. Meidän on elettävä 2000 luvulla ja toimittava 2030 luvulla. Vanha roska täytyy jäädä pois matkasta ja toimintaa on kehitettävä aina modernimiksi.”

Aineistossa on huomattavissa, että toiminnan jatkuminen on uhattuna vapaaehtoisten vanhenemisen takia. Iäkkäillä voi oman terveyden rapistuminen estää osallistumisen yhtä aktiivisesti kuin aikaisemmin. Huoli järjestön toiminnan jatkumisesta voi nousta juuri sen takia, että tunnistetaan oma rajallisuus ja pärjääminen jatkossa. Oman toimintakyvyn heikkeneminen voi herättää miettimään esimerkiksi kotona pärjäämistä ja asuminen vaihtoehtoja. Kotiin saatava apu pidentää iäkkäiden kotona asumisen aikaa. Avun tarpeen ohella liikuntakyvyn heikkeneminen voi aiheuttaa myös yksinäisyyttä. Aktiivisesti vapaaehtoistoiminnassa mukana olevat ovat tottuneita muiden ihmisten seuraan.

”järjestötoiminnan tarve kasvaa mutta aktiiviset jäsenet vähenevät, koska vähäiset toimit väsyvät jäsenten vähäiseen osallistumiseen.”

Järjestöjen tulee huolehtia vapaaehtoistensa jaksamisesta, jotta he jaksavat olla mukana toiminnassa eivätkä koe tehtäviään liian raskaiksi. Mikäli vapaaehtoistoiminnan taakka kasvaa yhden ihmisen kohdalla liian suureksi, ei tehtävää enää jakseta hoitaa. Kansainvälisestikin on kiinnitetty huomiota siihen, kuinka vapaaehtoiset saadaan pysymään mukana järjestöjen vapaaehtoistoiminnassa. Esimerkiksi van Schie ym. (2015) ja Penner (2002) ovat tutkineet tekijöitä, jotka vaikuttavat vapaaehtoisten järjestöjen toiminnassa pysymiseen (ks. kuvio 1). Toiminnassa jatkamisen syiksi on mainittu vapaaehtoisen tunteet ja käsitykset siitä, kuinka hänet on otettu vastaan ja kohdeltu järjestössä sekä järjestön maine ja henkilöstökäytännöt (Penner 2002, 458). Rooli-identiteetin kehittymisen on todettu olevan tärkeä osatekijä vapaaehtoistyössä jatkamiselle. Vapaaehtoisen ottaessa vapaaehtoisroolinsa osaksi itseään, hän sitoutuu vapaaehtoistoimintaan. Sitoutuminen ei kuitenkaan ole järjestökohtaista vaan ennemminkin tehtäväkohtaista. (Finkelstein & Brannick 2007, 113.)

Vapaaehtoiset valitsevat järjestön johon ovat liittyneet sen vuoksi, että se toteuttaa heidän mielestään tärkeitä tehtäviä tai sen avustamat kohteet ovat vapaaehtoiselle tärkeitä

(van Schie ym. 2015, 1572). Usein omakohtainen kokemus jonkin järjestön toiminnasta ja sen tärkeydestä saa ihmiset ryhtymään vapaaehtoistyöhön. Lehtiaineiston artikkeleissa esiteltynä vapaaehtoisia yhdisti järjestöihin juuri heidän omat kokemuksensa. Esimerkiksi huonosta sisäilmasta sairastunut ryhtyi vapaaehtoiseksi järjestössä, joka toimii sisäilmasta sairastuneiden hyväksi (Mäki, Noste 2/2014, 8-9). Maaseudulla voi olla hankalaa löytää omalta paikkakunnalta kovin eriytyneitä järjestöjä. Silloin vaihtoehtona voi olla internetin kautta tehtävä vapaaehtoistoiminta, joka ei ole sidoksissa paikkakuntaan ja tuo ihan uuden ulottuvuuden vapaaehtoistoiminnalle.

Tulevaisuuskuvaa rakennettiin vastauksissa positiivisen tai negatiivisen kautta. Negatiivinen kuva jäi vastauksista päällimmäiseksi. Järjestövastaajat eivät juuri usko tulevaisuuden olevan vuonna 2030 järjestöjen kannalta aurinkoisempi kuin nytkään. Kunnilta toivottiin lisää arvostusta. Tunnustusta järjestöjen toiminnalle haettiin esimerkiksi korostamalla järjestöjen merkitystä kunnan tuottamien palveluiden paikkaajana.

”Yhdistysten rooli arjen turvan tuojana kasvaa. Yhteisöllisyyden rooli muuttuu tärkeäksi palvelujen siirtyessä yhä kauemmaksi.”

Rakentamalla omaa rooliaan palveluiden paikkaajana otetaan samalla vastuuta yhteisöllisenä toimijana. Vastuun ottamisen myötä vastataan kuntien kehittämisohjelman tavoitteisiin, kuten Kumpulainen (2012) on väitöskirjassaan havainnut. Aktiiviset toimijat hyväksytään yhä suuremmassa määrin vastuullisiksi maaseudun kehittymisestä samalla kun julkisen sektorin vastuu vähenee. Vaihtoehtona aktiiviselle kehittämistyölle nähdään kylien autioituminen. Vapaaehtoisia kehittämiseen osallistujia tarvitaan paremman tulevaisuuden nimissä. Yhteistä osallistumista tuodaan esille parhaana vaihtoehtona ja toivotaan nuoremman polven ymmärtävän asian ennen kuin on liian myöhäistä.

”Pakko kehittyä, lappilaiset kylät eiväty pärjää ilman aktiivisia yhdistyksiä, Vaihtoehto on hakea se henkilö, joka viimeksi sammuttaa valot. Haasteet vanhustenhuolto, syrjäytyminen, työttömyys ja se ettei naapurin asioihin voi enään ”puutua”. Tarvitaan markkinointikoulutusta.”

4.3 Edunvalvonta ja vaikuttaminen houkuttelevat osallistumaan

Edunvalvonta on tärkeä osa järjestöjen tehtäviä erityisesti järjestöissä, joissa toiminnan kohteena tai jäsenenä on heikompiosaisia yhteiskunnan jäseniä. Kun järjestöön liitytään tai se perustetaan tiettyä tarkoitusta varten, on oleellista, että asioihin yritetään vaikuttaa. Kyselyaineiston perusteella osa järjestöistä katsoi pystyvänsä vaikuttamaan kuntien päätöksentekoon, mutta selvästi suurempi osa näki vaikuttamisen vaikeaksi. Osa vastaajista jopa epäili vaikuttamismahdollisuuksien olevan näennäisiä, vaikka järjestöä kuultaisiinkin.

”Olemme osallistuneet eri työryhmien työskentelyyn, meiltä on pyydetty lausuntoja ym, mutta siitä huolimatta arvioin todelliset vaikutusmahdollisuutemme vähäisiksi.”

Vastausten mukaan toimivia vaikuttamiskanavia kuntien päätöksentekoon olivat esimerkiksi järjestöjen omat jäsenet kuntien luottamustehtävissä ja muut suorat kontaktit, vaikuttaminen lautakunta-aloitteiden kautta, tuottamalla tietoa päätöksenteon tueksi ja antamalla palautetta tehdyistä päätöksistä.

Vapaaehtoistoiminnassa on usein motiivina halu vaikuttaa asioihin, joten vaikuttamisen mahdollisuus on oleellinen tekijä vetovoimaisuutta ajatellen. Osallistumishalukkuus kasvaa, jos järjestöillä on paremmat vaikutusmahdollisuudet. Suurten järjestöjen vaikutusmahdollisuudet arvioitiin suuremmiksi. Jäsenmäärä antaa uskottavuutta ja vaikutusvaltaa (Siisiäinen & Kankainen 2009, 100). Vastauksissa suurten järjestöjen vaikuttaminen kuitenkin myös osittain kyseenalaistettiin, ajavatko suuret järjestöt järjestökentän etuja vai omia etujaan palveluntuottajina.

”Suuret järjestötö saavat paremmin äänensä kuuluville kunnallisessa päätöksen teossa ja monesti heitä kuullaan ”asiantuntijoina” asioita valmisteltaessa. Edustavatko aina järjestökenttää? Isot järjestöt toimivat myös palveluntuottajina, joten ajavatko vain omaa asiaansa?”

Vastaukset osoittavat, että järjestöt pyrkivät vaikuttamaan tai ainakin ovat tietoisia roolistaan potentiaalisena vaikuttajana. Resurssien vähyyks oli osalla järjestöistä esteenä siihen, ettei päätöksentekoon pyritty vaikuttamaan. Koulutuksilla ajateltiin vaikutettavan

edunvalvonnan vaikuttavuuteen. Koulutukset kohdistuvat sekä päättäjiin että järjestöjen jäseniin. Jäsenille suunnataan koulutuksia heitä koskevista oikeuksista ja taloudellisista eduista, jotta jäsenet tuntisivat oikeutensa paremmin ja osaisivat niitä tarvittaessa vaatia. Päättäjille ja muille potentiaalisille asioihin vaikuttajille suunnataan koulutusta ja tiedotusta, jotta päättäjillä olisi tietoa päätöksenteon perusteeksi.

Suomessa tukijärjestelmät ovat pääosin kunnossa ja avun saaminen onnistuu taloudellista etuutta hakemalla tai hakeutumalla palveluiden asiakkaaksi. Avun saaminen vaatii kuitenkin aktiivista avun piiriin hakeutumista tai toimijuutta, jota esimerkiksi syrjäytyneet tai masentuneet eivät välttämättä pysty toteuttamaan. Silloin osa apua tarvitsevista jää vaille tarvitsemaansa apua. Seurauksena voi olla syrjäytyminen. Järjestöjen edunvalvontatyö on erittäin tärkeää. Nosteessa 5/2013 (49) on huomioitu esimerkiksi vaikeasti vammaisten asema vammaisjärjestöissä. Heille ei ollut tilaa vammaisjärjestöissä, jotka keskittyivät tuottamaan palveluita omille jäsenilleen, joihin vaikeasti vammaiset eivät kuuluneet. Vaikeasti vammaisten palvelutarpeet olivat erilaiset kuin jäsenistöjen enemmistön, joiden toimintakyky oli vaikeasti vammaisia parempi. Heidän ihmisoikeuksia ajamaan tarvittiin oma järjestö, joka perustettiin 1973. Omia järjestöjä perustetaan sen mukaan, miten ihmiset kokevat omien oikeuksiensa ja vertaistuen toteutuvan. Jos oikeudet eivät toteudu ja koetaan, että olemassa olevat järjestöt eivät aja jonkun tietyn ihmisryhmän etuja, on mahdollista perustaa ryhmälle oma järjestö.

Vapaaehtoistoiminnan vetovoimatekijänä on käytännön toiminta. Usein käytännön toimintaan ja arjen avuntarpeeseen tarkoitettuja palveluita säätelevät lait ja lakien tulkinat palveluiden tuottamisesta. Jos esimerkiksi sairaiden ja iäkkäiden odotetaan asuvan kotona mahdollisimman kauan, tulee heillä olla palveluita käytössään, jotka mahdollistavat kotona asumisen. Julkisten palveluiden sisällöstä ja saatavuudesta päätetään kunnissa, jotka toimivat säädettyjen lakien puitteissa. Kuntien palveluiden tuottamisessa on kuitenkin puutteita, sillä lait eivät anna yksityiskohtaisia määräyksiä palveluiden järjestämisestä. Järjestöt pyrkivät vaikuttamaan päätöksentekoon rakenteita korjatakseen. Järjestöjen avustamiseen, harrastamiseen ja palveluiden tuottamiseen liittyvä toiminta ei korjaa tilannetta, joka aiheutuu yhteiskunnan rakenteista ja rajoitetuista mahdollisuuksista saada palveluita, kuten myös Nina Eliasoph (2011, 7) on todennut kirjassaan. Rakenteita ja tapoja toteuttaa palveluita täytyy pyrkiä muuttamaan ja vaikuttaa niihin

jo päätöksenteon aikana, jos niissä havaitaan puutteita, kuten lehtiaineistossakin tuodaan esille. Järjestöillä ja niiden vapaaehtoisilla on tärkeä asema paikallistason päätöksiä tehdessä. Järjestötoimijat ovat esimerkiksi kuntien päätöksenteossa heikommassa asemassa olevien etua valvovia tahoja. Osassa järjestöjä edunvalvonta- ja vaikuttamistehävä on kyselyaineiston mukaan hyvinkin aktiivista ja sillä koetaan myös olevan vaikutusta.

”Vaatii aktiivisuutta seurata kunnan päätöksiä mutta sitä kautta on pystytty vaikuttamaan”

”Jos esillä on asioita, joihin yhdistyksellä on jonkinlainen kontaktipinta, etsitään sellaiset kanavat, joiden kautta asioita viedään eteenpäin.”

Suuremmissakin järjestöissä on vuorovaikutteista toimintaa myös paikallisesti. Paikallisosastojen toiminta-alueita on alueellinen ruohonjuuritaso, jossa voi olla paljonkin eroja paikkakunnittain esimerkiksi Etelä- ja Pohjois-Suomen välillä. Järjestön toimintaan vaikuttavat paikalliset ihmiset ja minkä he kokevat tärkeäksi. Kyselyaineiston perusteella järjestöissä koetaan, että harvaanasutussa Lapissa järjestöillä on erilaiset kehittämistarpeet kuin Etelä-Suomen järjestöillä. Paikkakunnan historialla on merkitystä vapaaehtoisuustoiminnan muodostumiseen. Pitkät välimatkat ovat tekijä, joka täytyy ottaa huomioon toimintaa suunnitellessa. Perinteet muodostuvat paikkakunnan oman historian myötä ja päivittyvät pikkuhiljaa väestön vanhetessa ja mahdollisten uusien toimijoiden tullessa mukaan järjestöihin. Kuntien myöntämät rahoitukset saattavat ohjata toimintaa myös alueittain, mitä pohdittiin myös kyselyaineistossa. Mikäli järjestö toimii avustusten varassa, voi niiden olla vaikea ilmaista tyytymättömyytensä kunnan toimintaan.

”Kun on kaupungin elätti, on vaikea mennä arvostelemaan päätöksiä tai suunnitelmia”

Rahoituksen toivossa joissakin järjestöissä suunnataan toimintaa myös oman ydintoiminnan ulkopuolelle, on kyselyaineiston vastauksista ymmärrettävissä. Järjestöjä saatetaan syntyä hitaammin uudenlaista toimintaa toteuttamaan, mikäli kunnan antama taloudellinen tuki ja toimintatilojen käyttö lupa suuntautuu vain perinteisille järjestötoimijoille eikä uusille järjestöille myönnetä avustuksia.

”Hankkeet pyrkivät tuomaan eriarvoisuuden julkiseen keskusteluun, jotta ratkaisut nousisivat ruohonjuuritasolta päättäjien tietoon. Nykyisessä digitaalisessa viestintäympäristössä julkaiseminen on entistä helpompaa, mutta internetin äänimaisema on jo niin monenkirjava, etteivät köyhyyskeskustelut tai nuorten mielipiteet helposti erotu ja tule kuulluiksi.” (Noste 3/2015, 43)

Kolmas sektori on usein mukana toteuttamassa osallistamishankkeita järjestöjen ja vapaaehtoisten avulla. Hankkeet ovat Maarit Mäkisen (Noste 3/2015, 43) mukaan hyvä keino saada rahoitusta vaikuttamiselle. Hankkeisiin voi osallistua, jos hankkeen tavoitteet ovat samat kuin järjestöjen. Jos lähtee tavoittelemaan vain ylimääräistä rahaa, ei hankkeisiin kannata osallistua, sillä niiden toteuttaminen vie resursseja. Eräässä kyselyaineiston vastauksessakin todetaan, että hankerahoitus on ”vapaaehtoisvoimavarojen haaskaamista”. Jos vapaaehtoiset eivät koe hankkeiden toimintaa omakseen, ei osallistujia riitä toteuttamaan toimenpiteitä. Yleisesti järjestöjen perusajatus on tuottaa toimintaa alhaalta ylöspäin, mutta hanketoiminnassa järjestys on erilainen. Yhteiskunnasta on tullut projektiluonteinen ja myös järjestöt toteuttavat projekteja. Projektit haetaan tiettyä tarkoitusta varten ja yleensä suuremmissa projekteissa tavoitteena on jokin suurempi tavoite. (Wrede 2006, 87-88.) Järjestökentälle on syntynyt ”sumeja sektori” eli projektitoimintaa, joka on tavanomaisesta järjestötoiminnasta poikkeavasti ylhäältä päin annettua. Tavoitteet asettaa joku muu kuin järjestön jäsenet. (Matthies 2008, 64.) Projektit nähdään sekä hyvänä että pahana. Projektit tuovat resursseja tehdä ja kehittää asioita, jotka muuten ehkä jäisivät tekemättä. Samaan aikaan järjestöjen sitoutumattomuus, joka nähdään arvokkaana, kärsii projektitoiminnan takia. (Hokkanen 2003, 56-57.)

Aatteellisissa järjestöissä tavoitteena on yleisesti ottaen vaikuttaa yhteiskuntaan ja ihmisiin, joskus jopa luontoon ja ympäristöönkin. Tavoitteiden saavuttamiseksi tuotetaan tietoa, osallistutaan päätöksentekoon ja toimitaan ihmisten kesellä usein vapaaehtoisvoimin. Näillä toimilla yritetään tuoda esille oman jäsenkunnan näkemys siitä asiasta, mitä varten järjestö on perustettu. Vastinetta tuotetaan yhteiskunnan näkemykselle aiheesta, jotta saataisiin muutettua yleistä näkemystä sellaiseksi, että siinä huomioidaan järjestön omien jäsenien näkemys ja etu. Vaikuttamista tarvitaan eri tasoilla. Paikallistason ja alueellisesti, valtakunnallisesti ja kansainvälisesti.

”paikallisesti; vahvemmin oman asiantuntijuuden esille tuominen, vaikutustyö seudullinen; yhteistyön syventäminen alueella

maakunnallisesti: maakunnan järjestöneuvottelukunta on "virallinen" foorumi, jonka tulee vahvistaa yhteistyötä maakunnan viranomaisten kanssa - ely, avi, lapin liitto jne - luoda rakenne kolmannen sektorin ja julkisen välille - jossa sopia esim. työllistämiseen liittyvistä pelisäännöistä, saa informaatioita mitkä painopisteet eri hankerahoituksilla on, mikä on tärkeää koko maakunnassa"

Medianäkyvyys auttaa tuomaan esille epäkohtia ja se tuo myös näkyvyyttä järjestöjen ajamille asioille, mikä todettiin myös kyselyaineistossa. Yhteisesti rakennettu näkemys ja sen toteutumisen valvominen päätöksenteossa on järjestön jäsenten ja sen kohderyhmän etu.

Edunvalvonta ja tiedontuottaminen ovat tärkeitä osia vapaaehtoistoiminnassa. Jo ennen kuin vapaaehtoiseksi ryhdytään, täytyy miettiä mihin toimintaan osallistuu ja kuinka suurella panoksella. Järjestöissä edunvalvontatyö ei kohdistu ainoastaan sen jäseniin vaan myös laajemmalle kohderyhmälle, ihmisille jotka ovat samassa tilanteessa niiden kanssa, joiden etua ajetaan. Järjestöjen perustaminen ja niissä toimiminen tuottaa jo tietoa yhteiskunnalle, jonka lisäksi aktiivinen asioiden esilläpito voi auttaa useiden ihmisten elämää parempaan suuntaan. Esimerkiksi jonkin sairauden ominaispiirteistä kertominen ja tutuksi tekeminen murtavat ennakkoluuloja, jolloin sairaudesta kärsivien on helpompi elää sairautensa kanssa ja saada oikeanlaisia palveluita. Edunvalvonnalla järjestöissä luodaan mielikuvaa paremmasta tulevaisuudesta sen kohderyhmälle. Järjestö tuottaa hyvinvointia jäsenilleen ja helpotusta heidän kohtaamiinsa ennakkoluuluihin tai kurjuuteen. Noste julkaisuna esittelee tarinoita, joiden edustamiin epäkohtiin tulee tarttua ja nostaa laajempaan keskusteluun. Keskustelun myötä vuorovaikutuksessa rakennetaan parempaa yhteiskuntaa ja vetovoimaisempaa ja vaikuttavampaa järjestöllistä vapaaehtoistoimintaa.

4.4 Viestintä kutsuna toimintaan

Tiedottamisella voidaan tehdä järjestöjen toimintaa tutuksi potentiaalisten jäsenille ja aktiiveille. Sosiaalinen media oli selvästi osalla järjestöistä jo hallussa, mutta vastausten perusteella suuremmalla osalla näyttää olevan haasteita osaamisen ja viestinnän vaatiman ajan suhteen. Iäkkäämmillä henkilöillä sosiaalisen median haltuunotto tai osittain

edes sähköpostin käyttäminen ei välttämättä kiinnosta. Vastaajat tiedostivat myös erilaisten kohderyhmien olevan saavutettavissa erilaisilla medioilla. Vastaajat uskoivat nuorempien olevan enemmän tavoitettavissa sosiaalisen median kautta. Viestintään kaivattiin koulutusta ja ammattimaista osaamista.

”ongelmana on jäsenten ikärakenne ja haluttomuus käyttää sosiaalista mediaa”

”Lehdissä ilmoittelu on aivan liian kallista yhdistykselle. Netin ja sosiaalisen median kautta ei tavoiteta kaikkia haluttuja kohderyhmiä.”

”Eri medioiden yhteiskäyttö tehokkaasti.”

”Ongelmana on, että kaikki jäsenet eivät käytä sähköpostia, mikä olisi helpoin kanava. Toiseksi lehti-ilmoittelu ei nykyään enää tavoita kaikkia, koska lehtiä ei tilata entiseen tapaan.”

”Sosiaalinen media saattaisi tuoda nuorempia toimijoita mukaan.”

Tiedottamiseen ja viestintään liittyvä teema on selkeästi kytköksissä tulevaisuuden haasteeseen järjestöjen aktiivijäsenten määrän suhteen. Viestintäosaamisessa on puutteita usealla järjestöllä ja niilläkin, joilla osaamista on, jää vastuu aktiivisesta viestinnästä ja materiaalin tuottamisesta yhden tai muutaman henkilön hartioille. Tiedottamisessa halutaan tuottaa jäsenille ja mahdollisille uusille jäsenille tietoa ajantasaisesti ja useiden eri medioiden kautta, jotta tieto saavuttaisi mahdollisimman monta kuulijaa. Vastauksissa oli löydettävissä iäkkäiden jäsenten pitäytyminen perinteisen median parissa. Paperimateriaalin tuottaminen ja lähettäminen aiheuttavat kuitenkin kustannuksia järjestöille, joilla talous on tiukilla. Uusien medioiden haltuunoton kautta nähdään mahdollisuus saada tietoa järjestöstä ja toiminnasta uusille jäsenille, joista saattaisi tulla järjestöjen kaipaamia aktiivijäseniä. Jo toiminnassa mukana olevia jäseniä ei vastauksissa myöskään unohdettu vaan pohdittiin uusien viestintäkanavien hyötyjä jäsenille tiedottamisen kannalta. Esimerkiksi viime hetken muutoksista haluttiin tiedottaa jäseniä mahdollisimman nopeasti ja tehokkaasti.

Organisoitu vapaaehtoistyö ja auttaminen saa avun paremmin perille. Vapaaehtoisia auttajia usein löytyy, kunhan joku järjestää tilaisuuden. Ihmisillä on tahto auttaa, kun toisen ahdinko huomataan ja se koskettaa ja personoituu riittävästi.

”Ihmisiä soittelee päivittäin ja tarjoutuu auttamaan. Vapaaehtoisten panosta tarvitaan, mutta pidän parempana, että se on koordinoitua toimintaa.” (Noste 3/2015, 14-15)

Yeungin (2002, 45-46) tutkimuksen mukaan useat, etenkin nuoret, olisivat valmiita tekemään vapaaehtoistyötä, jos joku pyytäisi mukaan. Tämä tukee suoraan järjestöjen käsitystä siitä, että tiedottamalla ja tekemällä järjestön toimintaa tutuksi ihmisille mukaan saataisiin uusia aktiivisia vapaaehtoisia. Ihmisiä ikäänkuin pyydetään julkisuuden kautta mukaan toimintaan. Mitä enemmän julkisuuden kautta tiedotetaan avuntarpeesta ja miten siihen voi vapaaehtoistoiminnalla vastata, sitä paremmin vapaaehtoisia löytyy. Ihmiset tunnistavan toisen hädän ja ehkä osaavat samaistua tilanteeseen. Tarve ja tietoisuus rakentuvat julkisuuden seurauksena. Viestintäkysymys on selvästi esillä molemmissa analysoitavissa aineistossa. Lehtiaineiston artikkelit ovat lisäksi jo itsessään viestintää. Sosiaalinen media ei noussut lehtiaineistossa esille viestinnän apuvälineenä, kuten järjestöjen vastauksissa.

Kyselyaineistossa nousi selvästi esille eri viestinnän muodot ja niillä saavutettavat kohderyhmät. Toiminnasta tiedottaminen ajatellaan julkiseksi kutsuksi tulla toimintaan mukaan. Toinen huomion arvoinen seikka on, miten toiminnasta tiedotetaan. Sähköpostilla lähetetyt massaviestit tai tiedote tapahtumasta internetsivuilla ei ole kovin henkilökohtainen tapa viestiä. Jonkun ihmisen suullisesti esittämä kutsu tuntuu paljon henkilökohtaisemmalta, etenkin, jos kutsun esittäjä on tuntemasi henkilö. Kutsun tuntuessa henkilökohtaisemmalta, on todennäköisempää osallistua tapahtumaan. Onnistuessaan tehokas sähköinen viestintä voi kerätä paikalle paljon osallistujia. (Kumpulainen 2012, 106.) Henkilökohtaisuuteen voidaan pyrkiä myös muotoilemalla tiedote niin, että siinä kohdistetaan tieto tietyille kohderyhmälle. Kirjoituksella voidaan rakentaa merkityksiä niille, joiden halutaan osallistuvan tapahtumaan ja jopa velvoittaa osallistumaan. Tunteisiin ja tarpeisiin vetoaminen tekee viestinnästä tehokkaampaa. (Heikkinen 2007, 19.)

4.5 Rahalahjoitusten vetovoimatekijät

Nosteessa 4/2014 Heikki Parviainen pohti myös alueellisia eroja esimerkiksi lahjoitusten keräämisessä. Esimerkkinä oli Helsingin uuden lastensairaalan rahoitus. Lähes kaikkia koskettavaa lastensairaala varten voi kerätä lahjoitusvaroja paljon helpommin kuin vaikkapa terveyskeskukselle pienen väestöpohjan omaavassa Ivalossa. Rahaa on huomattavasti hankalampi kerätä yksityisiltä ihmisiltä, jos he eivät näe sijoituskohteessa potentiaalista hyötyä itselleen tai läheisilleen. Pohjois-Suomessa sijaitsevan terveyskeskuksen vaikutus on paljon rajatumpi ja se vaikuttaa vain pienen väestönosan elämään.

Auttaminen saattaa kanavoitua lahjoittajien osalta ”kivoille” kohderyhmille. Hädässä olevat lapset saavat ihmiset auttamaan. Jo aiemmin mainitussa esimerkissä Helsingin lastensairaala varten on kerätty rahaa yksityisiltä, vaikka keskustelua on käyty myös siitä, pitäisikö sairaalan olla kuntien rahoittama. Vangit puolestaan eivät ole vetoava kohderyhmä.

”Olen tällä palstalla aiemminkin kirjoittanut ihmisryhmästä, jonka on turha odottaa, että poliittiset tuulet puhkuisivat heidän ongelmiaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Heidä ovat tietenkin vangit.” (Noste 4/2015, 11)

Ehkä ajatellaan, että vangit ovat itse ajaneet itsensä ahdinkoon eli on heidän oman käytöksensä seurausta olla avun tarpeessa. Lapset puolestaan ovat viattomia ja syyttömiä omaan ahdinkoonsa. Suomeen saapuneiden turvapaikanhakijoiden ollessa suurelta osin nuoria miehiä, on julkisessa keskustelussa kyselty naisten ja lasten perään. Perheitä, ja erityisesti sen heikoimpia jäseniä, ollaan halukkaampia auttamaan.

Järjestöjen rahallinen tukeminen on esillä molemmissa aineistoissa. Molemmissa aineistoissa on selkeästi nähtävissä vuorovaikutteinen toimintamahdollisuus. Pitäisikö toimintaa muuttaa rahoittajien odotuksia vastaavaksi toiminnaksi? Kuntien myöntämä rahoitus saattaa säädellä järjestöjen toimintaa enemmän kuin tiedostetaan.

”sosiaali- ja terveysalan järjestötoiminta voidaan nähdä osana yleisempää sosiaalipolitiikkaa” (Noste 4/2014, 43)

”Avustus pitäisi antaa toiminnan tärkeyden mukaan eikä siihen saisi vaikuttaa jäsenmäärä ym. epäoleellinen tieto.”

”Kunta antaisi avustusta toiminnan mukaan eikä jäsenmäärän. Sitä suurempi avustus, mitä enemmän toiminta palvelee kuntaa.”

Kaikki järjestöt eivät voi hakea avustusta kunnilta, osa ei ole edes mahdollisuudesta kiinnostunut tai tietoinen. Avustuksien jakamiseen kaivataan vastauksissa myös loogista jatkuvuutta. Vuosittain vaihtelevat kriteerit avustuksen saamiseksi koetaan hankalaksi. Rahakysymys on oleellinen vapaaehtoisuuden vetovoiman kannalta. Järjestöjen taloudellinen tilanne vaikuttaa siihen, millaista toimintaa niiden on mahdollista järjestää ja kelle. Jos avustuksia myönnetään tietätytyypiselle toiminnalle, voidaan toimintaa suunnata tuen piiriin. Osa järjestöistä on myös taloudellisesti riippuvaisia kuntien avustuksista.

”En osaa vastata, mutta ilman sos. ja terv.lautakunnan myöntämää avustusta emme voisi järjestää muuta toimintaa kuin istua sisällä! olemme kysyneet järjestämään toimintakyvyltään vajaille sekä heidän omaishoitajilleen virkistystä, retkiä, kuntoutusta tukevaa toimintaa, liikuntaa yms. joka osaltaan on tukenut kotihoitoa ja laitoshiitoon siirtyminen on viivästynyt, eli kunta on omalta osaltaan tuon rahan säästänyt moninkertaisesti.”

Avustusten jakamisen kriteerit jakavat mielipiteitä järjestöjen keskuudessa ja varmasti myös avustuksista päättävien keskuudessa. Nähdään, että kuntien on järkevää tukea niiden järjestöjen toimintaa, joiden toiminnasta tai järjestämisestä palveluista niille on välitöntä hyötyä. Toisaalta harrastusmahdollisuuksiin ja kulttuuriin keskittyvien järjestöjen tukemista puollettaessa perustellaan, että ennaltaehkäisevästä tukemisesta saatava hyöty näkyy vasta pitkän ajan kuluttua. Vetovoimainen järjestö tarvitsee ilman muuta myös rahaa toimia. Jos järjestö ei pysty rahoitusta keräämään, jää vaihtoehdoksi avustukset, joiden saaminen on epävarmaa. Mikäli kunnalta saa avustusta, on se myös viesti siitä, minkälaisen toiminnan kunta näkee tärkeänä. Järjestön ja kunnan välillä vallitsee yhteisymmärrys siitä, mikä on tärkeää ja millaiselle toiminnalle on tarvetta.

Valtion ja kuntien ylläpitämät palvelut ovat yhteiskunnalle kalliita ylläpitää, joten kansalaisyhteiskuntaa pyydetään apuun ja järjestöjen odotetaan tulevan kuntien apuun palveluiden tuottajana tai ainakin heikoimpien turvana niiden vapaaehtoistoiminnan kautta. Vapaaehtoistoimijoiden näkökulmasta järjestöjen oman aatteen tulisi olla kan-

tava voima jolle toiminta perustuu. Jos vapaaehtoiset eivät löydä toiminnasta sitä ajatusta, jonka vuoksi he ovat toimintaan mukaan lähteneet, saattaa seurauksena olla jäsenten ja vapaaehtoisten katoaminen. (Puyvelde ym. 2015, 141-142.)

Useat järjestöt ovat lahjoitusten ja muun saamansa rahoituksen varassa. Ilman järjestöjen vapaaehtoistyötä heikoimpien asema huonontuisi entisestään. Heikoimmassa asemassa olevien mahdollisuuksia osallistua vapaaehtoistoimintaan säätelee myös sosiaaliturva. Järjestelmä ei välttämättä tue ihmisten vapaaehtoistoimijuutta vaan halutaan kontrolloida mihin ihmiset aikansa käyttävät.

”...on luotu kyttäysjärjestelmä, jonka vuoksi pienituloiset evät uskalla olla aktiivisia. Sitten luodaan järjestelmää, jossa pakotetaan nämä samat ihmiset tekemään jotain hyödyllistä. Ensin pitäisi vapauttaa työttömät ihmiset esimerkiksi opiskelemaan, tekemään vapaaehtoistyötä, järjestötyötä tai muuta. Se ei vahvista osallisuutta, jos pakotetaan.” (Noste 2/2014, 26)

Tulkitsen tekstin niin, että ei luoteta ihmisten osaavan käyttää aikansa hyödyllisesti esimerkiksi vapaaehtoistyön puitteissa. Vapaaehtoistoiminta pahimmillaan katkaisee työttömyyskorvauksen maksamisen.

Järjestöjen vapaaehtoistoiminnan asema on ollut vähemmän tärkeän hyvinvointivaltiossa (Lacey & Ilcanin 2006, 35-36), mikä tulee viranomaistoiminnan kautta selvästi esille. Työttömiltä voidaan evätä työttömyysetuus vapaaehtoistoiminnan takia, mutta samanaikaisesti vaatia heitä vastaanottamaan kuntouttavan työtoiminnan palvelun, josta työttömälle ei makseta palkkaa. Tätä ristiriitaisuutta kommentoi myös Ilkka Karisto Nosteen pääkirjoituksessa.

”Vapaaehtoistyö voisi tarjota mielekästä tekemistä. Se vain ei käy päinsä. Osa TE-keskuksista on katkaissut työttömyystuen ihmisiltä, jotka tekevät vapaaehtois- tai talkootöitä.” (Noste 4/2013, 5)

Omaehtoinen vapaaehtoistoiminta voi olla tekijälle palkitsevaa usealla eri tavalla ja samalla hyödyllistä yhteiskunnalle. Vapaaehtoinen voi saada toiminnasta hyödyllistä kokemusta työnhakua varten ja jopa työllistyä järjestöön tai saman tyyppisiin tehtäviin. Kansainvälisestikin on tunnustettu urakehitys ja työnsuunnittelu vapaaehtoistyön motiivina. Luomalla uusia kontakteja alalla, josta on kiinnostunut, voi auttaa tuomaan itseään

ja osaamistaan mahdollisten työnantajien tietoisuuteen. (Principi ym. 2012, 707.) On myös helpompi ottaa yhteyttä mahdollisiin työnantajiin, jos on heidät tavannut. Vapaaehtoistoiminta voi antaa vapaaehtoiselle myös sysäyksen ryhtyä yrittäjäksi. Jos huomaa tarpeen, johon olemassa olevat yritykset eivät tarjoa vastausta, on mahdollista tuottaa ratkaisu itse. Vapaaehtoistyön positiiviset vaikutusmahdollisuuden työllistymiseen jäävät lehtiaineiston perusteella viranomaisilta huomaamatta. Vapaaehtoistoiminta omalta osaltaan antaa ihmisille yhteisön, mahdollisuuden osallistua ja toimia yhteiskunnassa, mikä on merkityksellistä omaa elämänpolkua luotaessa.

Maarit Mäkinen kirjoittaa Noste-lehdessä osallistamisesta ja vastikkeellisesta sosiaaliturvasta.

”Osallistavassa sosiaaliturvassa on kysymys aktivoimaan pyrkivästä sosiaalipolitiikasta, jonka hyvä tarkoituksena on parantaa työttömien työelämävalmiuksia. Monien mielestä politiikalla on kuitenkin pikemminkin kuntouttava kuin työllistävä vaikutus.” (Noste 3/2015, 43)

Vastikkeellisuudella tarkoitetaan sitä, että työttömän on osallistuttava hänelle tarjottuihin tukitoimiin, halusi hän tai ei. Työttömien aktivointi tarkoittaa usein kuntouttavaa työtoimintaa, joka ei välttämättä lisää työllistymismahdollisuuksia. Mäkinen kirjoittaa, että vapaaehtoistyö, opiskelu tai omaishoito voisivat olla vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa vastikkeellisuutta. Jos työttömät voivat itse valita vapaaehtoistyönsä kohteen, tukee se järjestöjen toimintaa. Työttömät valitsevat itselleen vetovoimaisen järjestön, jos haluavat vapaaehtoistoimintaan mukaan. Nykyisellään vapaaehtoistyön katsotaan pahimmillaan estävän työn vastaanottamisen, joten kaikki eivät uskalla lähteä mukaan vapaaehtoistoimintaan, vaikka muutoin ehkä haluaisivat. Järjestöjen toive strategia-aineistossa on saada lisää aktiivisia toimintaan mukaan. Työttömät hyötyisivät saadessaan tehdä oikeasti sekä omasta, että järjestön näkökulmasta hyödyllistä toimintaa, joka parhaimmillaan voi johtaa myös työllistymiseen tai hyödyllisten työelämätaitojen oppimiseen ja kontaktien syntymiseen (Binder & Freytag 2013, 99). Ihmisen henkisen hyvinvoinnin kannalta on merkityksellistä, että saa tehdä sitä työtä tai vapaaehtoistyötä, josta on kiinnostunut ja jossa kokee olevansa hyvä. Rooli-identiteetin muodostuttua itselleen mieluisassa toiminnassa kasvaa myös todennäköisyys sitoutua pitkäkestoiseen vapaaehtoistoimintaan.

Yhteiskunnan odottaessa kolmatta sektoria aiempaa enemmän mukaan palveluiden tuottamiseen (Särkelä 2016, 334), on ristiriitaista evätä vapaaehtoistoiminnasta kiinnostuneiden mahdollisuudet osallistua järjestöjen toimintaan. Asialleen sitoutuneet ja siitä innostuneet vapaaehtoiset tuottavat myönteistä kuvaa järjestöstä. Lisäksi maaseudun aktiivisten vapaaehtoisten vähentyessä on tärkeää saada kaikki potentiaaliset mukaan toimintaan.

5 Pohdintaa vetovoimaisuuden muodostumisesta

5.1 Yhteenveto

Vapaaehtoistoiminnan vetovoimaisuuteen vaikuttaa vapaaehtoistoiminnan julkinen kuva, miten toiminnasta tiedotetaan ja millainen kuva siitä ihmisille muodostuu. Käsitteksen muodostumiseen vaikuttavat järjestöissä ja yhteiskunnassa tuotettu puhe järjestöjen toiminnasta ja hyödyllisyydestä. Vetovoimaisuuteen vaikuttavia muuttujia ovat ihmisen henkilökohtaisten asioiden lisäksi ennakoimattomat suuret muutokset tai tapahtumat, sosiaalinen paine sekä järjestökohtaiset käytännöt ja vuorovaikutussuhteet, joiden seurauksena järjestöllisen vapaaehtoistoiminnan vetovoimaisuus muotoutuu koko ajan uudelleen. Järjestöissä vapaaehtoiset mahdollisuuksien mukaan pyrkivät vaikuttamaan järjestölle ja itselle tärkeisiin asioihin sekä valvomaan jäsenten etua.

Lehtiaineistossa keskitytään suuriin kaupunkeihin. Niissä asuu suurin osa suomalaisista ja lehden kohderyhmistä. Kyselyaineiston vastaukset ovat puolestaan Lapista ja osittain kaupungeista, mutta myös kaupunkien ulkopuolelta. Järjestötoiminta kasautuu väestön mukana kaupunkeihin (Aydinli ym. 2002, 377). Kyselyaineiston perusteella järjestöissä ollaan huolissaan toiminnan jatkumisesta ja aktiivisten vapaaehtoisten määrän vähentymisestä. Maaseudulla järjestöjen organisoima vapaaehtoistoiminta ei ole ainoa vapaaehtoistoiminnan muoto. Epämuodollinen naapuriapu ja talkootoiminta ovat helpommin toteutettavaa vapaaehtoistoimintaa, jolle maaseudulla löytyy myös perinteitä. Koska kirjallisuudessa on todettu, että järjestötoiminta on voimissaan ja vapaaehtoisia riittää, olen tulkinnut muodollisen järjestötoiminnan vähenevän kaupunkien ulkopuolella niillä alueilla, missä väestö vähenee muuttotappion ja ikääntymisen myötä.

Aineistossa pohditaan jo toiminnassa mukana olevien jaksamista työkuorman kasvaessa vapaaehtoisten ikääntyessä. Vetovoimaisuus muodostuu hiljalleen rakentuvan rooli-identiteetin myötä, kun tehdään itselle merkityksellisiä tehtäviä. Järjestöissä vapaaehtoiset pyrkivät vaikuttamaan järjestölle ja itselle tärkeisiin aiheisiin sekä valvomaan jäsenten etua. Viestinnällä tehdään järjestöjen toimintaa tutuksi, jotta vapaaehtoisia saa-

daan mukaan toimintaan. Viestintä nähdään tärkeäksi myös positiivisen mielikuvan rakentumisessa, joka vetoaa uusiin vapaaehtoiisiin ja sitouttaa vanhoja. Järjestöjen tärkeää toimintaa tuo esille lehtiaineiston esittelemät epäkohdat erilaisten ihmisten ja marginaalin elämässä, johon järjestötyö vastaa. Näin rakentuu mielikuva tärkeää työtä tekevästä järjestöistä, johon järjestöt pyrkivät omalla puheellaan ja toiminnallaan vastaamaan.

Järjestöt näkevät viestinnän tärkeänä keinona saavuttaa potentiaaliset vapaaehtoiset. Viestintä on järjestöille myös tärkeä vaikuttamiskanava, joka puolestaan on vapaaehtoistoimintaa tukeva asia. Järjestöjen toiminta-ajatuksista riippuen tavoitteena on yleensä vaikuttaa esimerkiksi yleiseen mielipiteeseen tai päätöksentekijöihin. Tietoisuuden levittäminen johonkin asiaan liittyen on myös vaikuttamista. Vesa Heikkinen (2007, 11-15) korostaa puheen ja kielen ensisijaisuutta vaikuttamisen välineenä. Mitä taitavammin järjestö tai sen edustajat käyttävät kieltä viestinnässä, sen paremmat vaikutusmahdollisuudet heillä on. Vaikuttaminen toimii myös päinvastoin. Meihin kaikkiin vaikutetaan puheen ja viestinnän keinoin joka päivä. Jos tunnistamme kielen mahdollisuudet vaikuttamisessa, tunnistamme myös pyrkimykset, joilla meihin yritetään vaikuttaa. Vaikuttaminen ja politiikka ovat pitkälti sidoksissa kieleen.

5.2 Pohdinta

Järjestöissä mietityttää nimenomaan aktiivisten nuorten vähyys järjestötoiminnassa. Järjestöllisen vapaaehtoistoiminnan vetovoimatekijöitä pohtiessa aineiston kautta, ei nouse esille asioita, jotka vaikuttaisivat erityisesti nuoriin vapaaehtoiisiin. Lasten ja nuorten huomioiminen järjestöissä on tulevaisuuden kannalta tärkeää. Nuoret eivät nouse esille tässä tutkielmassa käytetyissä aineistoissa muuten kuin nuorten vapaaehtoistojen vähyys. Lapset tai ennemminkin nuoret ovat kuitenkin tärkeitä tulevaisuuden aktiiveja, varsinkin jos he tottuvat jo lapsuudessa olemaan mukana järjestöissä ja erilaisissa tapahtumissa. Heidän kanssaan tulee suunnitella yhdessä toimintamuotoja, joista lapset ja nuoret ovat kiinnostuneita. Sama pätee oikeastaan kaiken ikäisiin ihmisiin. Jos oman elämänpiiriin ulkopuolelta tarjotaan toimintaa, ei siitä olla kiinnostuneita. Jostain täytyy löytyä yhteys omaan elämään ja kiinnostuksen kohteisiin.

Maaseudulla yhteisöllisyyttä perinteisesti arvostetaan ja muodollista järjestötoimintaa ei ajatella ainoaksi vapaaehtoistoiminnaksi. Pienissä kylissä naapurit tunnetaan ja osataan tarjota apua. Osallistuttaessa talkoisiin luotetaan siihen, että saa itsekin apua tarvittaessa. Palveluiden ollessa kaukana tai jopa ulottumattomissa, ihmisten täytyy olla itse aktiivisia. Yhteisöllisyys on kuitenkin muuttanut muotoaan, eikä maaseudun yhteisöllisyys enää ole samanlaista kuin se oli ennen kuin muuttaminen kaupunkeihin lisääntyi. Järjestöjen organisoimaa vapaaehtoistoimintaa tarvitaan maaseudulla täydentämään kuntien ylläpitämiä palveluita. Julkinen sektori tuottaa palveluita, mutta myös ostaa järjestöjen tuottamia palveluita. Samalla julkinen sektori tuottaa kolmannen sektorin merkitystä tärkeänä hyvinvoinnin lisääjänä. Järjestöiltä voi tarvittaessa ostaa lisäresursseja julkiselle sektorille. Mielikuva kolmannelta sektorista hyvinvoinnin tuottajana on järjestöllisen vapaaehtoistyön vetovoimatekijä.

Yeung (2002, 53-54) on tutkinut vapaaehtoistoimintaa osana kansalaisyhteiskuntaa. Tutkimuksessa nousi esille eroja vapaaehtoistoiminnassa eri puolilla Suomea. Pohjois-Suomessa mielletään muuta Suomea useammin talkootoimintaa osaksi vapaaehtoistoimintaa. Tutkimuksen valossa kyselyaineistossa pohdittua aktiivisten vapaaehtoisten puutetta voi ajatella myös siltä kannalta, että vapaaehtoisia on, mutta he eivät ole organisoituneet minkään järjestön riveihin. Jos on totuttu toimimaan maaseudulla tarvittaessa naapureita auttaen ja talkootöihin osallistuen, ei järjestötyö ole välttämättä koskettanut. Ehkä tiedottamisella, kuten aineistossa tuodaan esiin, voi vaikuttaa ihmisten tietoisuuteen järjestötyöstä ja sen mahdollisuuksista niillä alueilla, joilla perinteinen yhteisöllisyys vielä elää voimakkaana. Yhteistyö julkisen sektorin kanssa voisi olla myös järjestöille hyödyksi. Jos julkisella sektorilla on kehitysideoita ja toiveita järjestöille ja vapaaehtoistoiminnan muodoille, voisi myös esimerkiksi kunnan puolelta tulla osallistumispyyntö kuntalaisille. Ehkä se toisi asiaa laajemmin potentiaalisten vapaaehtoisten tietoisuuteen.

Lapissa väestö on maaseudulla vähentynyt elinkeinomuutoksen myötä. Maaseutujen kehittäminen on usein projektien varassa. Esimerkiksi Kansalaisosallistuminen ja yhteisöllisyys maaseudun hyvinvointipalveluissa -hankkeessa kehitettiin kansalaisosallistumiseen ja yhteisöllisyyteen perustuvia toimintatapoja, jotta maaseudulla olisi jatkossakin

hyvinvointipalveluita. Hankkeen raportissa pohdittiin muun muassa sitä, miten saadaan mukaan ihmisiä, jotka eivät yleensä osallistu. Kyseessä oli hankkeiden toimintaan osallistuminen, mutta yhtä hyvin voisi ajatella miten järjestötoimintaan saisi mukaan siihen yleensä osallistumattomat. Suoraa vastausta hankkeessa ei löydetty, mutta tunnistettiin tärkeäksi myös sellaisten ihmisten tieto ja kokemukset, joita ei yleensä tavoiteta kehittämistoimintaan (Matthies ym. 2011, 5, 93). Eliasoph (2011) pohtii kirjassaan, miten vapaaehtoistyötä toteutetaan projektien kautta. Kirjan esimerkit ovat USA:sta, mutta ajatuksia herättää esimerkiksi se, että vapaaehtoiset osallistuvat noin puoli vuotta kaksi kertaa viikossa nuorille suunnattuun toimintaan ja projekteissa odotusarvona on, että heistä tulee läheisiä nuorten kanssa. Jos lähtökohdat ovat vapaaehtoisella ja nuorilla hyvin erilaiset, on puoli vuotta hyvin lyhyt aika läheisen suhteen muodostumiselle. Siitä huolimatta projektilla saatetaan saada aikaan hyviäkin vaikutuksia, mutta ei välttämättä sitä, mitä tavoiteltiin. (Eliasoph 2011, 3-4.)

Vaikuttavaan projektityöhön ja vapaaehtoistoimintaan vaaditaan enemmän kuin lyhyt projekti, jonka puitteissa toimitaan. Hyvän projektin tulisi saada jatkua pitkäkestoisena toimintana, jotta se juurtuisi käytäntöön ja toiminta jatkuisi luonnollisesti. Lyhyen projektin aloittama toiminta ei välttämättä jatkuu vapaaehtoisvoimin kovin pitkään. Mikäli toiminnalle myönnetään rahoitusta, jatkavat mukana olleet vapaaehtoiset ehkä helpommin mukana kuin jos kaikki vastuu jätetään heidän harteilleen. Suomen maaseudulla projekteilla usein aloitetaan toimintaa, joka jää elämään, jos joku vapaaehtoisista haluaa jatkaa toimintaa ja ottaa siitä vastuun kannettavakseen (Tedre & Pulkkinen 2012, 80). Yhteiskunnalle kuuluvien palveluiden tulee kuitenkin olla kaikkien saatavissa, eikä vastuuta voi jättää vapaaehtoistoimijoiden varaan.

Toimintakulttuurin muutos järjestösektorilla tulee esille vastauksissa. Yksilölliset tavoitteet elämässä näkyvät myös vapaaehtoistoiminnassa. Halutaan sitoutua sellaisiin järjestöihin ja toimintaan, jotka vastaavat omaa ajatusmaailmaa ja joiden toimintaan pystytään myös vaikuttamaan (ks. Aydinli ym. 2016). Tämä ohjaa ihmiset sellaisen toiminnan pariin, joka eroaa aiemmasta nuorisoseuratyypistä järjestötoiminnasta, jossa kaikki kokoontuivat yhteisten harrastusten pariin ja tekemään asioita yhteisön hyväksi. Työn-

teon ja elämän muuttuminen projektiluonteiseksi vaikuttaa haluun sitoutua pitkäkestoisesti. Lyhytkestoisella vapaaehtoistoiminnalla on hankalampaa saada aikaan pysyviä tai pitkäaikaisia tuloksia, mutta siihen on helpompi sitoutua.

Hyvinvointi nähtiin järjestöissä toiminnan tuloksena. Mukaan hyvinvointia rakentamaan halutaan mahdollisimman paljon jäseniä, jotta itselle merkityksellinen toimintamuoto ei häviäisi ajan myötä. Osallistuminen yhteiseen toimintaan ja toiminnan järjestäminen koettiin olevan hyvinvointia tuottava asia niin itselle kuin kaikille osallistujillekin. Tälle ajatukselle löytyi myös kirjallisuudesta paljon tukea. Virikkeellinen toiminta haja-asutusalueilla ja ihmisen vanhentuessa koetaan tärkeäksi, jotta taataan kaikille mahdollisuus olla osallisena yhteiskunnan toiminnassa ja huolehtia myös erityistarpeista. Huoli jäsenmäärästä, resursseista ja viestintäosaamisesta kietoutuu vastauksissa yhteen. Ilman viestintäosaamista ja toiminnasta tiedottamista vastaajat pelkäävät järjestöjen toiminnan loppuvan, kun uusia aktiivisia jäseniä ei saada mukaan. Vapaaehtoisilla on kiireitä ja se näkyy esimerkiksi toiminnan vähyytenä ja aktiivisten vapaaehtoisten väsymisenä. Jos olisi rahaa, voisi järjestölle palkata henkilön tai henkilöitä hoitamaan tiettyjä asioita, jotka vaativat aikaa ja osaamista. Silloin aktiivisille vapaaehtoisille ei jäisi niin paljon asioita hoidettavaksi. Uusien henkilöiden palkkaaminen vaatii kuitenkin paljon myös perehdyttäjältä, joten lyhyistä työsuhteista ei juuri ole hyötyä, jos tarkoitus on helpottaa aktiivisten toimijoiden työtaakkaa.

Ihmisten toimintaan vaikuttaa paljon se, miten asioista puhutaan. Jo pelkästään jonkin asian nostaminen keskusteluun saattaa aiheuttaa sen, että ihmisten käytöksessä tapahtuu muutoksia. Järjestön toiminnan esille tuominen mediassa saattaa tuoda mukanaan myös kiinnostusta ja uusia aktiivisia vapaaehtoisia. Toisaalta jos esimerkiksi järjestön toiminnan muoto ja tavoite ei enää kosketa aktiivisia ihmisiä ja vapaaehtoisia, ei toimintaa tule pitää väkisin yllä. Muutokset toiminnassa ja toimintatavoissa nousevat esille ajan myötä. Yksi järjestötoiminnan tyypillisistä muodoista on nopea reagointi ja tarttuminen tarpeellisiin asioihin. Järjestöillä on paremmat edellytykset nopeaan reagointiin kuin kunnilla, koska ne ovat yleensä kevyemmin organisoituja. Jos tarvetta jollekin järjestölle ei enää ole, on järjestö saavuttanut elinkaarensa pään. Yleinen huolestuminen aktiivisten vapaaehtoisten toimijoiden ikääntymisestä saattaa aiheuttaa huolta myös niissä järjestöissä, joilla menee hyvin. Sama huoli on tunnistettu myös kansainvälisesti (Aydinli

ym. 2016, 376). Suomalaisissa tutkimuksissa järjestöjen on kuitenkin todettu olevan elinvoimaisia (Järjestöbarometri 2014), joten ehkä kyselytutkimuksessa esille tullut huoli on alueellinen. Maaseudulla väestön vähetessä voi hyvinkin olla, että järjestötoiminta vähenee samassa suhteessa. Lapissa useimmat kunnat ovat muuttotappiokuntia (Kunnat.net 2016).

Sosiaalisen konstruktionismin mukaan asiat rakentuvat vuorovaikutuksessa. Kieli ja retoriikka ovat oleellinen osa vuorovaikutusta. (Parton & O’Byrne 2000, 18-19.) Kielen ja puheen avulla ihmiset saadaan toimimaan ja tietoisiksi asioista. Ilman tietoisuutta ei synny tavoitehakuista toimintaa, joten sosiaalinen toiminta ja tieto kuuluvat yhteen sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksessä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Teorian avulla todellisuuden ja itsestäänselvyyksien kyseenalaistaminen on helpompaa kuin ilman teorian ohjausta. Todellisuus ja tieto muodostuvat ajassa ja paikassa. (Parton & O’Byrne 2000, 21-25.) Yhteisöllisellä toiminnalla voidaan saada aikaan hyvinvointia, jonka myötä voi syntyä positiivinen mielikuva myös muuttotappiollisesta alueesta.

Maaseutujen kyläyhteisöt ovat hyvä esimerkki alueellisille järjestöille. Parhaimmillaan kylän elinvoimaisena säilyminen on asukkaiden yhteinen tavoite. Tarvitaan alueen historian tuntemusta ja elinkeinoihin liittyviä tapahtumia, joilla saadaan väki liikkeelle ja nostatettua yhteishenkeä. Tapahtumien järjestäminen on projektiluontoista toimintaa, mutta parhaimmillaan vuotuisen seuraavan tapahtuman suunnittelu aloitetaan jo pian tapahtuman jälkeen. Tapahtumat, joita markkinoidaan myös muilla alueilla, luovat mielikuvaa elinvoimaisesta alueesta, jolla on omista perinteistä nousevia tapatumia ja aktiivisia toimijoita. Markkinointi on tässä yhteydessä tärkeää, sillä ilman tiedotusta ja mielikuvien luomista, ei tapahtumasta saa luotua yhtä merkittävää. (Kumpulainen 2012, 104-107.) Kyselyaineiston perusteella järjestöille olisi hyödyksi ulkopuolinen markkinointiapu, jotta ne saisivat luotua lisää vetovoimaisia tapahtumia.

Sosiaalisen median käyttö jakaa ihmisiä niihin, jotka sitä käyttävät ja niihin, jotka eivät käytä. Käyttäjiin kuuluu myös joukko, jotka seuraavat sosiaalista mediaa esimerkiksi omien profiiliensa kautta, mutta eivät aktiivisesti käytä sitä. Ikääntyneille tietokoneiden ja näin ollen sosiaalisen median käyttö ei yleisesti ottaen ole yhtä luontevaa kuin nuoremmille, joten syystäkin ajatellaan eläkeikään ehtineiden ja nuorempien saavuttamisen

samoilla keinoilla olevan hankalaa. Sosiaalinen media on tullut nopeasti osaksi ihmisten arkea ja sen pelisääntöjen opetteleminen vaatii perehtymistä. Viestintä täytyy rakentaa eri lailla kuin perinteisessä mediassa. Järjestöjen näkyminen ja esillä olo useassa mediassa takaa parhaan tuloksen eli tietoa välittyy useille ikäluokille ja erilaisille ihmisille. Sosiaalinen konstruktionismi painottaa muutosten jatkumista, uutta luodaan vuorovaikutuksessa (Juuti & Virtanen 2009, 24-25). Järjestön kannalta tämä tarkoittaa jatkuvaa toiminnan kehittämisen tarvetta. Kun järjestölle saadaan oma viestintäsuunnitelma ja luodaan facebook-profiili, kaikki on kunnossa jatkotoimenpiteitä varten. Viestintäsuunnitelma täytyy ottaa aktiiviseen käyttöön ja päivittää toimintaympäristön muutosten myötä. Kehittyminen ja median huomio vaativat jatkuvaa työtä. Kehittämistoiminta ei pysähdy, vaan aina löytyy lisää kehitettävää. Jos esimerkiksi toimintaan halutaan nuoria, täytyy nuoriin olla yhteydessä säännöllisesti. Toimintaa pitäisi kehittää nuorten kanssa yhteistyössä, muuten he eivät ota toimintaa omakseen.

Sosiaalista konstruktionismia selventävä vertauskuva oli Parton ja O'Byrnen (2000) maisemavertaus. Jos ajattelee vapaaehtoistoimintaa vuorovaikutuksen kohteena samalla lailla kuin maisemaa, on selvää, että vapaaehtoistyö muuttuu ajan myötä sen vaikutuksesta, miten ihmiset siihen osallistuvat ja mitä he siltä haluavat. Myös vapaaehtoistoinnalle asetetut tarpeet muuttavat kuvaa. Kysyntä ja tarjonta muotoilevat ilmiötä ja oman kortensa kekoon kantaa julkisuudessa esiin nostetut aiheet, onnistumiset, epäkohdat ja yleinen suhtautuminen vapaaehtoistoimintaan. Sosiaalinen media antaa osapuolille mahdollisuuksia tuoda omia näkemyksiä helpommin julkisuuteen. Toimintaympäristö tuottaa omat reunaehdotnsa ilmiölle. Se, missä vapaaehtoistoimintaa on, riippuu siitä, missä ihmisiä ylipäänsä on. Alueellinen toimintakulttuuri asettaa vapaaehtoistoinnalle omat vaatimuksensa. Jos maaseudulla toimintakulttuuri tai -tapa ei ole ottanut organisoitua vapaaehtoistoimintaa omakseen, ei edellytyksiä laajamittaiselle toiminnalle ole, vaikka järjestöt sitä pyrkisivät saamaan aikaan.

Pohdittaessa, miksi järjestöjen vapaaehtoistoiminta nähdään tärkeänä, voidaan asiaa tarkastella eri suunnilta. Vapaaehtoiset kokevat oman toimintansa merkityksellisenä kuten aineistosta käy ilmi (myös Yeung 2002). Itselle merkityksellisen toiminnan halutaan jatkuvan. Jos toiminta on tuottanut itselle iloa ja sen on todettu tuottavan hyötyä muil-

lekin, on ymmärrettävää, että sen halutaan jatkuvan, vaikka ei itse siihen pystyisi osallistumaan. Toinen näkökulma asiaan on yleinen keskustelu aiheesta. Aineistona ollut lehti tuottaa vapaaehtoistoiminnasta merkityksiä. Erilaisten järjestöjen toimintaa erottelematta puhutaan järjestöjen tuottamien palveluiden tärkeydestä kuntien tuottamien palveluiden ollessa rajallisia ja kaukana käyttäjistä. Uudistusten ja kuntaliitosten myötä palveluiden pelätään karkaavan entistä kauemmaksi. Avuksi toivotaan kolmatta sektoria ja sen vapaaehtoisia, jotka itsekin asuvat kaukana palveluista. Järjestöt puolestaan rakentavat itsestään kuvaa julkisen sektorin puutteiden paikkaajana ja näin ollen tärkeänä.

Yllättävän tragedian tai luonnonmullistuksen tapahtuessa ihmisten auttamishalukkuus lisääntyy. Myös sellaiset ihmiset aktivoituvat auttamaan, jotka eivät ole aiemmin lähteneet vapaaehtoistoimintaan mukaan. Suoran lyhytaikaisen auttamisen lisäksi ihmiset aktivoituvat usean erilaisen vapaaehtoistoiminnan suhteen eli todennäköisesti se ovat miettineet vapaaehtoisuuden eri mahdollisuuksia jo aiemmin, mutta heiltä on vain puuttunut sysäys lähteä mukaan. (Penner 2002, 449.)

Järjestöt luottavat ajantasaisen ja toiminnan sisältöä esille tuovan viestinnän vaikuttavan positiivisesti jäsenmäärään ja jäsenten aktiivisuuteen, mutta asia ei aineiston ja kirjallisuuden valossa välttämättä ole näin. Jos asia ei vetoa ihmisiin, ei sisällöllä oikeastaan ole väliä. Itselle tärkeiden asioiden eteen kannattaa silti tehdä töitä, koska jos itse näkee asian tärkeänä, voi innostuksen ja uudet ajatukset tartuttaa muihinkin olosuhteiden ollessa oikeat. Viestinnällä muodostetaan tietynlaista kuvaa järjestöstä. Järjestön toiminta voi ympäröivien olosuhteiden muuttuessa olla yllättäen ajan hermolla, vaikka se aiemmin on vaikuttanut vähemmän vetoavalta. Tai voi käydä myös niin, että muutosten myötä järjestön toiminta muuttuu tarpeettomaksi.

Vapaaehtoistyön seurauksena on Binderin ja Freytagin (2013, 98-99) mukaan yksilön hyvinvointi. Mielenkiintoinen on pohdinta samassa artikkelissa siitä, voisiko hyvinvoinnin laajentaa koskemaan koko yhteisöä, jos yhteisön jäsenet saataisiin laajemmin osallistumaan vapaaehtoistoimintaan. Kaikki eivät halua tai pysty osallistumaan vapaaehtoistoimintaan, mutta toiminnalla voisi tuottaa hyvinvointia myös niille, jotka eivät siihen itse pysty osallistumaan. Yhteisöllisyydellä tuotettua hyvinvointia on tutkittu esimerkiksi

Kattilankosken ym. toimittamassa julkaisussa (2012). Ajatus ei ole uusi, mutta sen toteuttamiseksi ei ole vielä kukaan keksinyt toimivia työkaluja.

Vapaaehtoistoiminnan ja maaseudun kehittämisen välillä on kirjallisuudessa paljon yhtymäkohtia. Vaikuttaisi siltä, että yhteiskunnan palvelujärjestelmä heiketessä ja palveluiden siirtyessä kauemmas, toimii kolmas sektori hyvänä vaihtoehtona arjen turvaamiseen ja yhteisöllisyyden muodostamisessa. Maaseudulla tulee vain löytää se oma vahvuus ja sopivanlainen järjestötoiminta, joka on vetovoimainen juuri omalla alueella. Muutoksiin sopeutuminen vahvistuu myös, jos tukena on vahva yhteisö.

Lähteet

- Aydinli, Arzu & Bender, Michael & Chasiotis, Fons & Athanasios & van de Vijver, J. R. & Cemalcilar, Zeynep & Chong, Alice & Yue, Xiaodong 2016: A Cross-Cultural Study of Explicit and Implicit Motivation for Long-Term Volunteering. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 2016, Volume 45(2), 375-396.
- Alasuutari, Pertti 2001: Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Vastapaino. Tampere.
- Berlin, Jenni 2011: "Big Society". *Yhteiskuntapolitiikka* 76 (4), 459-462.
- Bidee, Jemima & Vantilborgh, Tim & Pepermans, Roland & Huybrechts, Gert & Willems Jurgen & Jegers, Marc & Hofmans, Joeri 2013: Autonomous Motivation Stimulates Volunteers' Work Effort: A Self-Determination Theory Approach to Volunteerism. *Voluntas* 24, 32-47.
- Binder, Martin & Freytag, Andreas 2013: Volunteering, subjective well-being and public policy. *Journal of Economic Psychology* 34, 97-119.
- Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto 2007: Tutkijan arkipäivän etiikka. Vastapaino. Tampere.
- Eliasoph, Nina 2011: Making Volunteers. *Civic Life After Welfare's End*. Princeton University Press. New Jersey.
- Eskola, Jari 2007: (Teema)haastattelututkimuksen toteuttamisesta. Teoksessa Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.): *Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen*. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Jyväskylä, 32-46.
- Eskola, Jari 2010: Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 3. painos. PS-kustannus. Jyväskylä, 179-203.
- Finkelstein, Marcia A. & Brannick, Michael T. 2007: Applying Theories of Institutional Helping to Informal Volunteering: Motives, Role Identity, and Prosocial Personality. *Social Behaviour and Personality* 35(1), 101-114.
- Hacking, Ian 2009: Mitä sosiaalinen konstruktioismi on? Vastapaino. Tampere.
- Hakala, Juha T. 2010: Tutkimusmenetelmän valinnasta. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. 3. painos. PS-kustannus. Jyväskylä, 12-25.
- Haski-Leventhal, Debbie & Bargal, David 2008: The volunteer stages and transitions model: Organizational socialization of volunteers. *Human Relations*. Volume 61(1), 67-102.
- Heikkinen, Vesa 2007: Kielen voima. Gaudeamus. Helsinki.
- Hirvonen, Ari 2006: Eettisesti hyvä tutkimus. Teoksessa Hallamaa, Jaana & Launis, Veikko & Lötjönen, Salla & Sorvali, Irma (toim.): *Etiikkaa ihmistieteille*. Tietolipas 211. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 31-49.
- Hokkanen, Liisa 2003: Vapaaehtoisuus - pala elämää. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 6. Oulu.
- Hämeenaho, Pilvi 2012: Naapuriapu maaseudulla. Teoksessa Kattilakoski, Mari & Kilpeläinen, Arja & Peltomäki, Pirja (toim.): *Yhteisöllisyydellä hyvinvointia ja palveluja maaseudulle*. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 1/2012. Tampere, 96-108.

- Hämäläinen, Kari 2007: Järjestöjen markkinointi on merkitysten markkinointia. Teoksessa Harju, Aaro (toim.): Kansalaistoimintaan kätketty aarre. Sivistysliitto. Kansalaisfoorumi. Espoo, 108-117.
- Juote 2007: Järkipäisestä hulluudesta moniäänisyyteen. Teoksessa Harju, Aaro (toim.): Kansalaistoimintaan kätketty aarre. Sivistysliitto. Kansalaisfoorumi. Espoo, 44-63.
- Juuti, Pauli & Virtanen, Petri 2009: Organisaatiomuutos. Kustannusosakeyhtiö Otava. Helsinki.
- Järjestöbarometri 2014: Sosiaali- ja terveysyhdistysten vuosikymmen. Järjestöbarometrin erillistarkastelu vuosina 2005-2014 rekisteröidyistä ja purkautuneista sosiaali- ja terveysalan yhdistyksistä. <http://www.soste.fi/media/pdf/julkaisut/jb_2015_erillistark_sotuyhdistysten_vuosikymmen.pdf> Luettu 27.11.2015.
- Karttunen, Anna & Kettunen, Aija & Piirainen, Keijo 2013: Yhteistyöllä hyvinvointia. Järjestöjen välinen ja järjestö-kuntayhteistyö hyvinvoinnin lisääjänä. Diakonia ammattikorkeakoulu. Helsinki.
- Kattilakoski, Mari & Kilpeläinen, Arja & Peltomäki, Pirja 2012: Johdanto. Teoksessa Kattilakoski, Mari & Kilpeläinen, Arja & Peltomäki, Pirja (toim.): Yhteisöllisyydellä hyvinvointia ja palveluja maaseudulle. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 1/2012. Tampere, 10-12.
- Kiviniemi, Kari 2010: Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. painos. PS-kustannus. Jyväskylä, 70-85.
- Kontio, Mari 2013: Jaetun ymmärryksen rakentuminen moniammatillisten oppilashuoltoryhmien kokouksissa. Acta Universitatis Ouluensis 138. Oulun yliopisto. Oulu.
- Kumpulainen, Kaisu 2012: Kylätoiminta ja aktiivisen kylän tuottaminen. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 457. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Kunnat.net 2016: Muuttoliike <<http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/tilastot/indikaattori/Sivut/ind.aspx?ind=4001&th=400>> Luettu 14.8.2016.
- Kuusela, Pekka & Saastamoinen, Mikko (2000): Johdannoksi. Teoksessa Kuusela, Pekka ja Saastamoinen, Mikko (toim.): Ruumis, minä ja yhteisö. Sosiaalisen konstruktio-
nismien näkökulma. Sosiaalitieteiden laitos. Kuopion yliopisto, 7-14.
- Kuvaja, Sari 2007: Jyrääkö aktivismi perinteisin yhdistystoiminnan? Teoksessa Harju, Aaro (toim.): Kansalaistoimintaan kätketty aarre. Sivistysliitto. Kansalaisfoorumi. Espoo, 118-127.
- Lacey, Anita & Ilcan, Suzan 2006: Voluntary Labor, Responsible Citizenship, and International NGOs. International Journal of Comparative Sociology. Volume 47(1), 34-53.
- Laimio, Anne & Välimäki, Sari 2011: Vapaaehtoistoiminta kehittyy. Keski-Suomen Sosiaaliturvayhdistys. Jyväskylä.
<http://www.kansalaisareena.fi/Vapehttoim_KEHITTY.pdf> Luettu 19.2.2016.
- Laturi, Panu 2014: Uuden alku. Noste 2/2014, 5.
- Long Play 2016: Mikä on Long Play? <<http://longplay.fi/mik%C3%A4-long-play>> Luettu 3.7.2016.
- Nencini, Alessio & Romainioli, Diego & Meneghini, Anna Maria 2016: Volunteer Motivation and Organizational Climate: Factors that Promote Satisfaction and Sustained Volunteerism in NPOs. Voluntas 27, 618-639.
- Niiniluoto, Ilkka 2002: Tieteen tunnuspiirteet. Teoksessa Karjalainen, Sakari & Launis, Veikko & Pelkonen, Risto & Pietarinen Juhani (toim.): Tutkijan eettiset valinnat. Gaudeamus. Helsinki, 30-41.
- Noste 2016: Mikä Noste? <<http://www.nosteessa.fi/nosteesta.html>> Luettu 12.6.2016.

- Matthies, Aila-Leena 2008: Kansalaisosallistuminen ja yhteisöllisyys eurooppalaisen hyvinvointipolitiikan murroksessa. Teoksessa Roivainen, Irene & Nylund, Marianne & Korkiamäki, Riikka & Raitakari, Suvi (toim.): Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla. PS-kustannus. Juva, 61-79.
- Matthies, Aila-Leena & Kattilakoski, Mari & Rantamäki Niina 2011: Maaseudun hyvinvointipalveluiden kehittäminen kansalaisosallistumisen ja yhteisöllisyyden pohjalta. KAMPA-hankkeen Tutkimus- ja kehittämisraportti I. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 9/2011. Tampereen yliopistopaino Oy. Tampere.
- Moilanen, Pentti & Räihä, Pekka 2010: Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.): Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. painos. PS-kustannus. Jyväskylä, 46-69.
- Parton, Nigel & O'Byrne, Patrick 2000: Constructive Social Work. Towards a New Practice. Palgrave. Basingstoke.
- Patentti- ja rekisterihallitus 2014: Yhdistystoimijalle. <https://www.prh.fi/fi/yhdistysrekisteri/rekisteroity_ja_rekisteroimaton_yhdistys.html> Luettu 27.11.2015.
- Penner, Louis A. 2002: Dispositional and Organizational Influences on Sustained Volunteerism: An Interactionist Perspective. Journal of Social Issues. Volume 58(3), 447-467.
- Pessi, Anne Birgitta & Oravasaari, Tomi 2010: Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveystieteiden vapaaehtoistoiminnasta. Avustustoiminnan raportteja 23. Raha-automaattiyhdistys. Helsinki. <<http://www.kansalaisareena.fi/RAYraportti23.pdf>> Luettu 29.10.2016.
- Pohjola, Anneli 2007: Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.): Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Jyväskylä, 11-31.
- Principi, Andrea & Chiatti, Carlos & Lamura, Giovanni (2012): Motivations of older volunteers in three European countries. International Journal of Manpower. Volume 33(6), 704-722.
- Puyvelde, Stijn Van & Huybrechtsa, Gert & Willems, Jurgen & Jegersa, Marc & Bidee, Jemima & Vantilborgh, Tim & Pepermans, Roland 2015: Optimal membership size and the governance of grassroots association. The Social Science Journal. Volume 52(2), 141-147.
- Pyykkönen, Miika: Uusi kolmas sektori. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali. <<http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/uusi-kolmas-sektori>> Luettu 3.5.2016.
- Raatikainen, Panu 2006: Voiko ihmistiede olla arvovapaata? Teoksessa Hallamaa, Jaana & Launis, Veikko & Lötjönen, Salla & Sorvali, Irma (toim.): Etiikkaa ihmistieteille. Tietolipas 211. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 93-107.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006: KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto. Tampere. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>> Luettu 27.5.2016.
- Saastamoinen, Mikko 2000: Elämänkaari, elämäkerta ja muisteleminen. Teoksessa Kuusela, Pekka & Saastamoinen, Mikko (toim.): Ruumis, minä ja yhteisö. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma. Sosiaalitieteiden laitos. Kuopion yliopisto, 133-160.
- Siisiäinen, Martti 2002: Yhdistyslaitoksen yleiskuva Jyväskylässä. Teoksessa Siisiäinen, Martti (toim.): Yhdistykset kolmannen sektorin toimijoina. Tutkimus jyväskyläläisistä yhdistyksistä. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki, 17-67.

- Siisiäinen, Martti 2003: Vuoden 1997 yhdistykset. Teoksessa Hänninen, Sakari & Kangas, Anita & Siisiäinen, Martti (toim.): Mitä yhdistykset välittävät. Tutkimuskohteena kolmas sektori. Atena. Jyväskylä, 11-37.
- Siisiäinen, Martti 2011: Yhdistykset, joukkotoiminta ja myöhäismoderni hegemonia. Teoksessa Rinne, Risto & Jauhiainen, Arto (toim.): Aikuiskasvatus ja demokratian haaste. Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen tutkimusseura. Keuruu, 148-167.
- Siisiäinen, Martti & Kankainen, Tomi 2009: Järjestötoiminnan kehitys ja tulevaisuuden näkymät Suomessa. Teoksessa Kankainen, Tomi & Pessala, Heli & Siisiäinen, Martti & Stranius, Leo & Wass, Hanna & Wilhelmsson, Niklas: Suomalaiset osallistujina: katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen. Oikeusministeriön julkaisuja 2009:5, 90-137.
- Särkelä, Riitta 2016: Järjestöt julkisen kumppanista markkinoiden puristukseen. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen muutos sosiaalipalvelujen tuottajana 1990-2010. Ensi- ja turvakotien liiton julkaisu. Lapin yliopisto. Helsinki.
- Tedre, Silva & Pulkkinen, Anneli 2012: Vastapuhe maaseudun ikääntymisen ongelmakeskeisyydelle – eläkeläiset kyläyhteisöjen kehittäjinä. Teoksessa Kattilakoski, Mari & Kilpeläinen, Arja & Peltomäki, Pirja (toim.): Yhteisöllisyydellä hyvinvointia ja palveluja maaseudulle. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 1/2012. Tampere, 67-83.
- Uusi hyvinvoinnin aikakauslehti Noste ilmestyy tänään 25.1.2013.
<<http://www.soste.fi/ajankohtaista/uusi-hyvinvoinnin-aikakauslehti-noste-ilmestyy-tanaan.html>> Luettu 12.6.2016.
- Yeung, Anne Birgitta 2002: Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta. Hakapaino. Helsinki.
- Yeung, Anne Birgitta 2005: Vapaaehtoistoiminnan timantti. Miten mallintaa motivaatiota? Teoksessa Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta (toim.): Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Vastapaino. Tampere, 104-125.
- Van Schie, Susan & Güntert, Stefan T. & Oostlander, Jeannette & Wehner, Theo 2015: How the Organizational Context Impacts Volunteers: A Differentiated Perspective on Self-determined Motivation. *Voluntas* (2015) 26, 1570–1590.
- Willberg, Elina 2015: Vapaaehtoistoiminnasta iloa monille. Hyvinvointia tukevan vapaaehtoistyön vastuut ja käytännöt. Sitran selvityksiä 93. <<https://www.sitra.fi/julkaisut/Selvityksi%C3%A4-sarja/Selvityksia93.pdf>> Luettu 19.2.2016.
- Wilson, John 2012: Volunteerism Research: A Review Essay. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 41(2), 176-212.
- Witkin, Stanley L. 2012: An Introduction to Social Constructions. Teoksessa Witkin, Stanley L. (toim.): *Social Construction and Social Work Practise. Interpretations and Innovations*. Columbia University Press. New York, 13-37.
- Wrede, Georg Henrik 2006: Kuka omistaa aatteellisen yhdistyksen projektit? Projektiarviointi aatteellisen yhdistyksen näkökulmasta. Teoksessa Rantala, Kati & Sulkunen, Pekka (toim.): *Projektiyhteiskunnan kääntöpuolia*. 2. painos. Gaudeamus. Helsinki, 87-104.